

LA 1226

GRÓF SZÉCHENYI BÉLA
KELETÁZSIAI UTJÁNAK
TUDOMÁNYOS EREDMÉNYE.

1877—1880.

MÁSODIK KÖTET.

A GYŰJTÖTT ANYAG FELDOLGOZÁSA.

S. Ligeti-Lauz

13 SZÖVEGKÖZTI ÁBRATÁBLÁVAL ÉS 21 LITHOGRAPHÁLT TÁBLÁVAL.

BUDAPEST.

KILIÁN FRIGYES EGYETEMI KÖNYVÁRUS BIZOMÁNYÁBAN.

1897.

ELŐSZÓ.

A tudomány nagy vívmányai közé sorolandók a felfedezések; ezek nem annyira a nemzeteknek tudandók be érdemül és dicsőségül, mint inkább egyes személyeknek, kik hangya-szorgalommal, olykor önfeláldozással járultak hozzá az egész emberiség javának és boldogságának előmozdításához, emeléséhez.

Midőn utam tudományos eredményeinek összeállítását adom, hálátlanság volna részemről, Kreitner és Lóczy urakat nem említenem, azon két utikísérőmet, kiknek expedíciójában az oroszánrész jutott, mert a földrajz, valamint a földtan terén érettek el a legkézzelfoghatóbb eredmények.

Sanghaitól Banmóig (Bhamo az Irravadi folyó mellett Birmában fekszik) összesen 21 hosszúsági és 23 szélességi helymeghatározás történt. Minden ily meghatározás, csillagászati megfigyelése több éjszakát vett igénybe. A hosszmeghatározások által Khina nyugati tartományai, jelesen Kanszu, Sz'Tsuan és Yün-Nan, valamint a Kukunor terület is, más alakot nyertek a térképen és közelebb esnek kelet felé.

A higany-légmérővel, az aneroidokkal és a hypsométerrel mért magasságok száma 416; a becsült magassági adatok leginkább hegycsúcsok és gerinczek, felülmulják a 2000-et. A felvett összes terület megüti a 12,000 geog. □mértföldet.*

Expedícióm a geographiai kérdések mellett a geológiát is főfeladatául tekintette. Ugyanazon térképek, melyek a földrajzi eredményeket nyújtják, alapjául szolgálnak a földtani térképeknek is, melyek az út mentén és számos kirándulás közben észlelt adatokat tüntetik elő.

* Szükségesnek hiszem már itt is, félreértések elkerülése tekintetéből, valamint munkám érdekében felemlíteni, hogy a bécsi katonai földrajzi intézetben, KREITNER lovag utikísérőm felvételei után eszközölt, a legkisebb részletekig kidolgozott térképek, bizonyos vázlatzerű jelleggel bírnak, a nélkül azonban, hogy az igaz bélyegét veszítenék. Erről azonban bővebben, midőn magukról az atlaszban foglalt térképekről fogok szólni.

A geológiai térképek színezése, melyhez a fölvételek mindenütt a helyszínén történtek, egy 494 számból álló közet és 207 faj kövület-gyűjtemény alapján létesült. E kövületeknek duplikátumai is léteznek.*

A hegységek szerkezetét a geológiai szelvények hivatvák feltüntetni.

Túlnyomólag a régebbi geológiai korszakok üledékei és eruptív közetek fekszenek az útban. Yün-Nan tartomány északi részében azonban a triaszt, és Sz'Tsuan tartomány halmos vidékén a közép jurát lehetett felismerni.

A geológiai eredményeknek nem kevésbé fontos részleteit képezik az ifjabb korból való vastag édesvízi telepek fölfedezése a felső Hoang-Ho plateauin.

Kelet-Tibet magas hegységei között a mélyen bemetszett folyóvölgyek nyújtottak jó alkalmat, a völgyalakulást és eroziót tanulmányozhatni.

Ugyanott a «Gletscher»-ek egykori nagyobb kiterjedéseinek konstataciója a mostani havasok körül, a jégkorszak ismeretéhez fontos adatokat nyújt.**

A Sámó és Ta-Kopi pusztáin és sivatagjain a szél geológiai hatását tanulmányoztuk.*** Mindezekről az I. kötet második és harmadik szakasza szól.

Tettem kútvíz hőmérsékleteket is, melyek tudomás szerint az illető vidékek középhőmérsékletével vágnak össze.

A másfél évig tölem rendszeresen vezetett mindennapos följegyzésű meteorológiai tabelláimnak becsök csekély, mert csak kevés helyen tartózkodhattam huzamosabb ideig; mind a mellett a bejárt vidékeknek klimatológiai viszonyairól mégis adnak némi tájékozást.

A nyelvészet terén egy tanulmány a dravidiai nyelvekről Bálint Gábor tollából. Az ahhoz tartozó kanari, tamul, tulu és telegu nyelvek között jeles nyelvűvárunk a főszólyt a tamul nyelvre helyezi, az birván a legrégebbi irodalommal. Szerinte, a mi az Áryakra nézve a sanskrit, az a Turániakra nézve a tamul.

Összeállítottam egy rövid összehasonlító szótárt a tangut, szi-fan vagy fan-sze nyelvek és a tibeti között, melyből, úgy hiszem az bizonyul, hogy a tangut nyelv nem egyéb egy korcs tibeti nyelvnél.

* A kövületek meghatározására Lóczy ismételve utazott Bécsbe és egyízben Berlinbe.

** Ismeretes, hogy a Himálaja déli oldalán a hóvonal sokkal mélyebbre nyúlik le, mint az északon. Tibet délkeleti részein az örökös hó 5700—5800 méter magasságban kezdődik.

*** A lősz képződéséről bőven ír Lóczy LAJOS munkám első kötetében és a forgó szeleket nagyon terjedelmesen írja le ugyan ő, a «Khinai birodalom» jeles munkájának 170., 171., 172. lapjain.

A tangut, szi-fan szavakat magam gyűjtém, a hol csak tehetém. KLAPROTH, KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR hazánkfia munkáit és az ujabban megjelent, JÄSCHKE morvai térítő angol-tibeti szótárát vettem segítségül.

Közlök hasoneredetű és hasontartalmú magyar-mongol és magyar-tatár szavakat is.

Súlyt fektettem és nem kevés gondot fordítottam tabelláimnak összeállítására. Úgy hiszem, ezekkel nem kis szolgálatot teszek mindazoknak, kik egy nagyobb expedícióra készülnek, mert a «tabellák»-ban minden szükségesről rögtön felvilágosítást nyerhetnek.

Vannak lajstromok, melyek utamat különféleképen állítják össze. Felsoroltnak az expedíció alatt használt tudományos eszközök, azon kisebb-nagyobb bajok és szerencsétlenségek, melyek azt érték, meg a látott és lőtt vadról szóló adatok is. Közlöm utifelszerelésemet, és annak költségeit, valamint utam összes kiadását. Felemlitem az adott és nyert ajándékokat. Összeállítam Kelet és Közép-Ázsia, valamint Tibet jelesebb és ismert utazóinak névjegyzékét, chronológiai rendben, stb.

A budapesti Magy. Nemzeti Múzeumnak felajánlott természettudományi gyűjteményem több újat tüntet elő. Felette érdekes és értékes az általam Birmából hozott Yü (Nephrit-Jadeit) gyűjtemény.

A mi a növény- és állatvilágban új fajnak bizonyult be, az jórészt e kötetben rajzban is ábrázoltatik és az ahhoz kapcsolt leírás jeles szakbúvárok tollából folyik, kik a tudomány érdekében szivesek valának a meghatározáson fáradozni.

Tökéletesen új és előttem még európai által be nem járt határokhoz tartoznak Szining-Fu városától tett nagyobb kirándulásaim északnak «Ta-Tung-Hien»-ig, nyugatnak a «Kukonor»-ig és végre délnek a «Hoang-Ho»-n fekvő «Kveite városig, továbbá «Batang»-ból «Tung-Tien»-ig a «Kin-Sa-Kiang» bal partján és átkelve nevezett folyón «Tali-Fu»-ig.

A Sanghai és Banmó (Bhamó) között 15 hónap alatt bejárt útvonal 1374³/₄ geográfiai mérföld és kiterjedésre a leghosszabb, melyet a khinai birodalomban utazó eddig teljesített.

A gyűjtemények feldolgozása olyan terjedelmes lett, hogy kénytelen vagyok a tervezett két kötethez még egy harmadik kötetet is hozzácsatolni.

Ennek következtében azon előrajz, mely az I. kötet előszava után a XV—XVI. lapon áll, némi változással jut teljesedésbe. A tervezett hat szakasz hétre bővült olyankép, hogy a második kötet negyedik szakasza-

hoz az előrajz VI. szakaszának 10. és 11. száma, mint a nyelvészettel együtt az emberre vonatkozó témák, hozzacsatoltattak. Az említett előrajz ötödik szakasza hetedik szakaszul a III. kötet végére helyeztetett. Az eredeti hatodik szakasznak mindama részei ellenben, melyekben a gyűjtött most élő állatok és növények felsorolása és leírása foglaltatik, az ötödik szakaszba foglalva a II. kötetbe kerültek.

A III. kötet a hatodik szakaszban a fosszilis állatok és növények, az ásványok meg a kőzetek leírását fogja a hetedik tabellás szakaszon kívül tartalmazni.

A munkának ezen tetemes bővítése azonban az előfizetési feltételeket nem fogja megváltoztatni.

Nem mulaszthatom el, hogy legbensőbb köszönetet ne mondjak, egyúttal hálámnak adva kifejezést azon tisztelt urak irányában, kik a tudomány érdekében oly szivesek voltak halmozott teendőik daczára, mint szakférfiak. a Nemzeti Muzeumnak felajánlt gyűjteményemet meghatározni és leírni. Ezen alapos és lelkiismeretes dolgozatok késleltették annyira tudományos munkám II. kötetének kiadását. A III. kötet már sajtó alatt van és remélhető, hogy már néhány hónap múlva napvilágot látand.

Ezennel felsorolom jeles munkatársaim neveit, kiknek dolgozatait jelen kötetemben adom.

- I. *Tamul (Dravida) tanulmányok*, SZENTKATOLNAI BÁLINT GÁBOR (egyet. rendkívüli tanár a kolozsvári egyetemen).
- II. *Egy Jézo-szigetbeli Ájné koponyáról*, dr. TÖRÖK AURÉL (az ember-tan. r. tanára a budapesti kir. m. tudomány-egyetemen és az ember-tani muzeum igazgatója stb.).
- III. *A Szinganfui nestorianus emléktábla*, dr. HELLER J. Jézus-társasági atya (fordította dr. JANKÓ JÁNOS) 1 táblával.
- IV. *Madarak Sze-Csuan tartomány nyugati részéből*, dr. MADARÁSZ GYULA (nemzeti muzeumi ör), 3 táblával.
- V. *A reptiliák, amphibiák és halak jegyzéke*, meghatározta és jegyzetekkel kísérte dr. STEINDACHNER FERENCZ udvari tanácsos a cs. és kir. udvari természetrajzi muzeum geológiai osztályának igazgatója stb. (fordította dr. LENDL ADOLF kir. József-műegyetemi m. tanár, nemz. muzeumi s. ör).
- VI. *Hymenoptera* (latinul), recensuit ALEXANDER MOCSÁRY a magyar nemz. Muzeum öre és a Magyar Tud. Akadémia tagja.
- VII. *Coleoptera, Lepidoptera, Orthoptera et Neuroptera* (latin), † FRIVALDSZKY JÁNOS a magy. nemz. Muzeum öre.

- VIII. *Hemipterák*, dr. HORVÁTH GÉZA a M. Tud. Akadémia I. tagja és a m. kir. állami rovar-tani állomás főnöke.
- IX. *Myriopodák és Arachnoidékk*, dr. LENDL ADOLF kir. József-műegyetemi m. tanár, nemz. muzeumi s. ör. 1 táblával.
- X. *Rákok*, KOELBEL KÁROLY a cs. és kir. udvari természetrajzi muzeum öre, (fordította dr. LENDL ADOLF stb.) 1 táblával.
- XI. *Szárazföldi most élő és diluviumbeli csigák*, dr. HILBER VINCZE egyetemi tanár (fordította dr. LENDL ADOLF stb.) 4 táblával.
- XII. *Édesvízi puhatestűek*, † dr. NEUMAYR MELCHIOR (fordította PETHŐ GYULA) 4. táblával.
- XIII. *A növény-tani gyűjtések eredményei*, † dr. KANITZ ÁGOST m. kir. tud. egyet. ny. rendes tanár Kolozsvárott. 7 táblával.

A kérlelhetlen halál ezek sorából kiragadta azóta KREITNER GUSZTÁV útikísérőmet, kinek nagy elismeréssel fogadott földrajzi közleményei tudományos munkám I. kötetében foglalnak helyet, nemkülönben dr. NEUMAYR MELCHIOR, FRIVALDSZKY JÁNOS és dr. KANITZ ÁGOST tudósokat.

Végül az expedíció gyűjtéséből származó új fajokat sorolom fel; e lajstrom több faja, már előbb leiratott.

ÁLLATOK.

MADARAK.

- †1. nov. spec. *Myophoneus tibetanus*, MAD.
- †2. — *Pucrasia Meyeri*, MAD.
- *3. — *Tetraophasis Széchenyi*, MAD.

HALAK.

1. nov. spec. *Diptychus crassilabris*, STEIND.
2. — *Cynoglossus microps*, STEIND.

HYMENOPTERÁK.

- **1. nov. spec. *Sirex vates*, MOCS.
2. — *Ichneumon Széchenyi*, MOCS.
3. — *Larrada similis*, MOCS.
4. — *Larrada Sinensis*, MÖCS.
5. — *Anthophora Lóczy*, MOCS.
6. — *Megachile rhinoceros*, MOCS.
7. — *Coelioxys dentigera*, MOCS.

COLEOPTERÁK.

1. nov. gen. *Tibetobia*, FRIV.
- *** 1. nov. subg. *Trigonoscelis (Sternoplax)*, FRIV.
1. nov. spec. *Pseudotaphoxenus gracilicornis*, FRIV.
- *** 2. — *Sphaeridium chinense*, FRIV.
3. — *Attagenus gobicola*, FRIV.
4. — *Onitis intermedius*, FRIV.
- *** 5. — *Geotrupes (Phelotrupes) corugatus*, FRIV.
- *** 6. — *Lethrus conformis*, FRIV.
- *** 7. — *Hoplia vicina*, FRIV.
- *** 8. — *Hoplia siningensis*, FRIV.
- *** 9. — *Rhizocolax senescens*, FRIV.
10. — *Euchlora Heydeni*, FRIV.
- *** 11. — *Popilia Lóczyi*, FRIV.

† Megjelent előbb az Ibis 1886. évfolyamában, p. 145.

* Megjelent előbb a Zeitschrift für die gesammte Ornithologie folyóiratban 1885. II. p. 30. Taf. II.

** Megjelent a «Természetrajzi füzetek»-ben, 1881. V. pag. 37. No. 35.

*** Megjelent előbb a Természetrajzi Füzetekben 1889. XII. p. 197—210.

- *12. nov. spec. *Popilia chinensis*, FRIV.
 *13. — *Pentodon patruelis*, FRIV.
 *14. — *Cetonia Széchenyii*, FRIV.
 *15. — *Xyletinus (Calypterus) chinensis*, FRIV.
 *16. — *Anatolica planata*, FRIV.
 *17. — *Anatolica polita*, FRIV.
 *18. — *Anatolica gravidula*, FRIV.
 *19. — *Anatolica Lóczyi*, FRIV.
 *20. — *Anatolica suavis*, FRIV.
 *21. — *Prosodes Kreitneri*, FRIV.
 *22. — *Trigonoscelis Kraatzi*, FRIV.
 *23. — *Trigonoscelis (Sternoplax) Széchenyii*, FRIV.
 *24. — *Platyope gobiensis*, FRIV.
 *25. — *Pterocoma vittata*, FRIV.
 *26. — *Pterocoma Reitteri*, FRIV.
 *27. — *Pterocoma Lóczyi*, FRIV.
 *28. — *Pterocoma obesa*, FRIV.
 *29. — *Faustia siningensis*, FRIV.
 30. — *Zonabris chinensis*, FRIV.
 31. — *Zonabris parvula*, FRIV.
 32. — *Piazomias Desgodinsi*, FRIV.
 33. — *Piazomias Fausti*, FRIV.
 34. — *Piazomias trapezicollis*, FRIV.
 35. — *Attelabus (Lamprolabus) bihastatus*, FRIV.
 36. — *Tibetobia Széchenyiana*, FRIV.
 37. — *Labidostomis urticarum*, FRIV.
 38. — *Adonia Weisei*, FRIV.
 39. — *Epilachna Fairmairei*, FRIV.
 40. — *Athous sanguinicollis*, FRIV.
 * 1. nov. var. *Cicindela hybrida*, L., var. *chinensis*, FRIV.
 * 2. — *Blaps (Blaps) lobnorigiana*, REITT., var. *gobiensis*, FRIV.
 * 3. — *Pterocoma Reitteri*, var. *parvula*, FRIV.
 4. — *Baris (Baridius) dispilota*, SOLSKY, var. *chinensis*, FRIV.

LEPIDOPTERÁK.

- ** 1. nov. spec. *Parnassius Széchenyii*, FRIV.
 ** 2. — *Callerebia Lóczyi*, FRIV.
 1. varietas. *Pieris Martineti*, OBERTH., var. *Kreitneri*, FRIV.

HEMIPTERÁK.

1. nov. spec. *Coranus Lóczyi*, HORV.
 2. — *Leptopsaltria japonica*, HORV.
 3. — *Oliarus angusticeps*, HORV.
 1. n. variet. *Pyrrhopleplus carduelis*, STAL., var. *posthumus*, HORV.

ARACHNOIDAK.

1. nov. spec. *Cyrba Széchenyii*, KARSCH.
 2. — *Cyrba picturata*, KARSCH.
 3. — *Marptusa inermis*, KARSCH.
 4. — *Agalena Szecsuenensis*, LENDL.
 5. — *Epeira Lóczyana*, LENDL.

RÁKOK.

1. nov. spec. *Dioxippe ceratophora*, KOELB.

SZÁRAZFOLDI CSIGÁK.

- *** 1. nov. spec. *Helix Kreitneri*, HILBER.
 *** 2. — *Helix Kreitneri* és *Helix Siningfuensis* közötti alak.
 *** 3. — *Helix Siningfuensis*, HILBER.
 *** 4. — *Helix Schensiensis*, HILBER.
 *** 5. — *Helix Confucii*, HILBER.
 *** 6. — *Helix Buddhae*, HILBER.
 *** 7. — *Helix Mencii*, HILBER.
 *** 8. — *Helix (Fruticocampylaea) Heudei*, HILL.

* Megjelent előbb a Természetrázi Füzetekben 1889. XII. p. 204—210.
 ** Megjelent előbb a Természetrázi Füzetekben, 1886. X. p. 39—40. tab. IV. fig. 1—4.
 *** Megjelent előbb a Sitzungsber. d. kais. Akad. d. Wiss., Math. Naturhist. Classe, Wien, 1882, Bd. LXXXVI. Abth. I. p. 313—352 és 1883. Bd. LXXXVIII. Abth. I. p. 1349—1392.

- * 9. nov. spec. *Helix, species nova innominata*.
 *10. — *Helicarion Boettgeri*, HILBER.
 *11. — *Buliminus (Napaesus) Neumayri*, HILBER.
 *12. — *Buliminus (Napaesus) Pantoënsis*, HILBER.
 *13. — *Buliminus (Napaesus) Lóczyi*, HILBER.
 *14. — *Buliminus (Napaesus) Setschuensis*, HILBER.
 *15. — *Buliminus (Napaesus) nova species innominata*.
 *16. — *Buliminus (Napaesus) Moellendorffi*, HILBER.
 *17. — *Buliminus (Napaesus) Gredleri*, HILBER.
 *18. — *Buliminus (Zebrina) Dalailamae*, HILBER.
 *19. — *Buliminus (Zebrina) Batangensis*, HILBER.
 *20. — *Buliminus (Zebrina) Széchenyii*, BOETTGER.
 *21. — *Buliminus (Zebrina) Belae*, HILBER.
 *22. — *Buliminus (Zebrina?) Anceyi*, HILBER.
 *23. — *Buliminus (Chondrula) Siehoënsis*, HILBER.
 *24. — *Buliminus (Chondrula) Quangjuönensis*, HILBER.
 *25. — *Buliminus Kreitneri*, HILBER.
 *26. — *Clausilia (Phaedusa) Lóczyi*, BOETTGER.
 *27. — *Pupa (Pupilla) Aeoli*, HILBER.

- *28. nov. spec. *Pupa (Pupilla) Chinensis*, HILBER.
 *29. — *Pupa (Pupilla) Richthofeni*, HILBER.
 * 1. nov. var. *Helix Mencii*, HILBER var.
 * 2. — *Clausilia (Phaedusa) Lóczyi*, BOETT., var. *novemspiralis*, BOETT.

ÉDESVÍZI PUHATESTÜEK.

1. nov. spec. *Mytilus Martensi*, NEUM.
 2. — *Unio Széchenyii*, NEUM.
 3. — *Unio flexuosus*, NEUM.
 4. — *Unio superstes*, NEUM.
 5. — *Unio heres*, NEUM.
 6. — *Unio Pantoënsis*, NEUM.
 7. — *Unio Kobelti*, NEUM.
 8. — *Unio Boettgeri*, NEUM.
 9. — *Anodonta Richthofeni*, NEUM.
 10. — *Anodonta Heudei*, NEUM.
 11. — *Fossarulus Lóczyi*, NEUM.
 12. — *Fossarulus Sinensis*, NEUM.
 13. — *Prososthenia (?) Gredleri*, NEUM.
 14. — *Lithoglyphus Kreitneri*, NEUM.
 15. — *Limnaeus Clessini*, NEUM.
 16. — *Planorbis* sp.
 17. — *Planorbis* sp.
 1. nov. var. *Arca granulosa*, L., var. *minuta*, NEUM.
 2. — *Unio Leai*, GRAY, var. *truncatula*, NEUM.
 3. — *Limnaeus auricularis*, LIN., var. *Fun-nanensis*, NEUM.

NÖVÉNYEK.

1. nov. gen. *Széchenyia*, KANITZ.
 1. nov. spec. *Corydallis (Capnites) Han-nae*, KANITZ.
 2. — *Zygophyllum Lóczyi*, KANITZ.
 3. — *Astragalus Lóczyi*, KANITZ.
 4. nov. spec. *Pleurospermum Pulszkyi*, KANITZ.
 5. — *Pleurospermum Széchenyii*, KANITZ.
 6. — *Primula Lóczyi*, KANITZ.

* L. az előbbeni lapon lévő *** jegyzetet.

7. nov. spec. <i>Androsace Mariae</i> , KANITZ.	<i>liana</i> MAX., var. <i>Lóczyi</i> , KANITZ.
8. — <i>Gentiana (Chondrophilla) Maximowiczii</i> , KANITZ.	2. nov. var. <i>Hypocoum leptocarpum</i> HOOKER FIL., var. <i>Chinense</i> , KAN.
9. — <i>Gentiana (Chondrophylla) Haynaldi</i> , KANITZ.	3. — <i>Astragalus Lóczyi</i> KANITZ, var. <i>scaposa</i> , KANITZ.
10. — <i>Gentiana (Pneumonanthe) Széchenyii</i> , KANITZ.	4. — <i>Rubus acuminatissimus</i> HAASK., var. <i>Kansuensis</i> , KANITZ.
11. — <i>Gentiana (Eurythalia) Fankae</i> , KANITZ.	5. — <i>Saxifraga Hirculus</i> L. var. <i>Kansuensis</i> , KANITZ.
12. — <i>Arnebia Széchenyii</i> , KANITZ.	6. — <i>Senecio (Ligularia) Przewalskii</i> MAX., form. <i>densiflora</i> , KANITZ.
13. — <i>Orchis Széchenyiana</i> , REICHENBACH FIL.	7. — <i>Abies Schrenkiana</i> LIND. et GORD. β <i>Lóczyi</i> , KANITZ.
14. — <i>Iris Lóczyi</i> , KANITZ.	
15. — <i>Széchenyia Ilydioides</i> , KAN.	
16. — <i>Stipa Aliciae</i> , KANITZ.	
1. nov. var. <i>Anemone (Pulsatilla) Rege-</i>	

A gyűjtött állat- és növényalakok száma.

Madarak	6
Reptiliák és amphibiák	22
Halak	6
Hymenopterák	24
Coleopterák, Lepidopt. Orthopterák és Neuropterák	238
Hemipterák	42
Myriopodák	7
Arachnoidák	21
Rákok	17
Szárazföldi csigák	58
Édesvizi puhatestűek	40
Növények	331
Összesen	812

Az expeditio gyűjtéséből származó új alakok száma.

Állatok	Genus	Subgenus	Species	Varietas
Madarak	—	—	3	—
Halak	—	—	2	—
Hymenopterák	—	—	7	—
Coleopterák	1	1	40	4
Lepidopterák	—	—	2	1
Hemipterák	—	—	3	1
Arachnoidák	—	—	5	—
Rákok	—	—	1	—
Szárazföldi csigák	—	—	29	2
Édesvizi puhatestűek	—	—	17	3
Növények	1	1	109	11
	1		16	7
Összesen	2	1	125	18

Kelt Budapesten, 1896 október 15-kén.

Gróf Széchenyi Béla.

TAMUL (DRAVIDA) TANULMÁNYOK

KÉT RÉSZBEN.

ELSŐ RÉSZ: TAMUL NYELVTAN (LATINOS ÁTIRÁSSAL) TEKINTETTEL A TÖBBI TIZENEGY TÁRSNYELVRE ÉS A MAGYARRA.

MÁSODIK RÉSZ: MAGYAR-TAMUL GYÖKNYOMOZÓ SZÓTÁR TEKINTETTEL A KÖZÉPTURÁNSÁG FŐBB NYELVEIRE.

GRÓF SZÉCHENYI BÉLA KELET-ÁZSIAI UTAZÁSÁBÓL.

IRTA

SZENTKATOLNAI BÁLINT GÁBOR.

STUDIA TAMULICA.

BEVEZETÉS.

I.

MIRŐL VAN A SZÓ?

Már első tanulmány-utam bevégeztével, tehát a közép és éjszaki Turánság legtöbb népeinek színről-színre látása után erős volt azon meggyőződés, hogy az egykor több törzsű, de jelenleg egységes nemzetünk a közép és éjszaki Turánságban mint külön egyediségű népág áll s hogy ekkép nyelvünk édes-testvéri rokonságban nincs sem a Közép-Turánság főbb nyelveivel (mint Japán, Mandsu, Mongol és T.-tatar), sem a Turánság éjszakra szorított asteroidjainak a Çuomi- vagy Finn-féle népecskéknek kétes minőségű nyelveivel. S így képzelhetni örömem, midőn 1878-ban Gróf SZÉCHENYI BÉLA úr áldozatkészsége folytán Kelet-Indiában időzésünk alatt a dél-indiai nyelvek egyikének szótárát átlapozva azt láttam, hogy nyelvünknek a közép és éjszaki Turánság nyelveiben hiában keresett, vagy csak amolyan nyelvészeti Procrustes-műtét által megtalálnak hitt elemei csaknem azonos alakban éppen Dél-Indiában, tehát a mesék után indult keresés ellenkező irányában vannak.

Azóta 12 esztendő múlt el, de a Dél-Indiában megpillantott vezércsillag a horizontalitás 11 éve alatt sem tűnt el fajunk eredetét kereső lelki szemeim elől s így érthetni, hogy amaz idő alatt a legmostohább körülmények között sem valék képes lemondani arról, hogy néhány emlékbe kapott könyv segítségével Dél-India főbb nyelveit tanulmányozgassam úgy, a mint egy minden oldalról elhagyott, hontalan vándor tehetne. Nem hagyott nyugton azon meggyőződés, hogy az őszinte magyar nyelvészet, ha csupa kenyérkereseti mesterség nem akar lenni, az irodalom és történet nélküli néptörödékek kétes minőségű nyelveire nem szorítkozhatik, hanem főtekintetét Dél-India régi irodalmu nyelvei felé kell hogy fordítsa, annyival is inkább, mert már Ven. R. CALDWELL püspök a dél-indiai nyelveket az éjszaki Turánsággal általánosságban összehasonlító nyelvtanában (Comparative Grammar of the Dravidian Languages) rámutatott, hogy ama nyelvek az éjszaki Turánságban a nyelvünkkel együvé osztályozott nyelvek rendébe sorozhatók. Ha én turáni fajú nem volnék s gyermekkorom óta nem sovárgok vala az eredetünket takaró sűrű homály mögé jutni, meglehet, én is beértem volna a rokonság amaz általánosságban való kimutatásával, s nem törődtem volna azzal, hogy a magyar nemzet által fizetett, tehát hivatalos nyelvészei miként igyekeznek a Turánság legelferdültebb nyelveckéire alapítani egyoldalú tanaikat. Minthogy azonban turáni fajú vagyok s a dél-indiai nyelvek tanulmányozása arról győzött meg, hogy amaz általánosságban reá mutatott rokonságot határozottabb és meggyőzőbb alakban kell a nemzet tudomására hozni: azért küldém be 1887-ben Beirut városából az Erdélyi Múzeum-Egylet kiadványai számára kilencz évi tanulmányozgatásom rövid kivonatát ily cím alatt «A Tamul nyelv a Turáni Nyelvek Sanscrit-ja». Természetesen a tamul nyelvet nem azért neveztem sanscrit-nak, mintha az oly bonyolult és nehéz volna, mint a sanscrit, hanem azért, mert valamint ez a legrégebbi irodalmu nyelv az árya nyelvekre nézve: éppen úgy a tamul nyelv a turániakra nézve, ezek közzé nem

számítván sem a Kinai-féle egyszótagu nyelveket, noha több ősi szó közös a kinai, tamul és magyar nyelvben, sem a szóközepébe ékelő Malay-féle nyelveket, sem a turáni alapú, de igen-igen korán sémi-árya logicára tért Sumir-Akkadi csoportot.

Mivel pedig a tamul nyelv a szorosabb értelemben vett Turánságban a legrégebbi irott okmány, nem következik-e abból, hogy nyelvünk vizsgálásánál még akkor is első sorban volna tekintetbe veendő, ha az nyelvünkhöz nem is állana közelebb, mint a Turánság többi ágaihoz? Mert ugyan mi bizonyít a nyelvészeti összevetéseknél, mintegy szembesítéseknél a józan ítélet szerint többet, az-e, ha nem tudom hány Cseremis-Vogul doctor igyekszik kimutatni, hogy pl. a magyar *a*, *az* (régén *ad*), *azon* *i*, *e*, *ez*, *ez-en* stb. mutató elemek nyelvünkben csonkák, kopottak, minthogy azok az általuk eredetibbnek decretált éjszaki nyelvecskében *s* vagy *t* kezdetűek, vagy az, ha én kimutatom hogy a Tamulok ősrégi, pálmalevelekre vashegygyel írt szótáraiban *s* vagy félszáz millió ember ajkán is a megfelelő alakok *a*, *adu*, *adan*, *i*, *idu id-an* (id-en) stb.?! Nem joggal mondhatja-e az elfogulatlan nyelvész, hogy keressék a doctor urak az ő teljesebb alakjaik mását az árya german-szláv nyelvekben?

De én ama kivonatka által nem csak arra kívántam figyelmeztetni a nemzet fíjait, hogy a tamul nyelv a Turánság legrégebbi irott okmánya, hanem arra is, hogy a Tamul-féle nyelvek magyar nyelvünkkel szorosabb összefüggésben vannak, mint a hogy az idéztem műben látható s hogy ezen szorosabb összefüggésnek igazolását a körülmények engedtevel a nemzet s ha kell a külföld elé is merem terjeszteni.

Midőn ekként éppen azon töprenkedem vala, merre forduljak kínos tanulmányom érdekében én, a ki a nemzet első tudományos intézetében éppen e tanulmányom miatt kigunyolva, a budapesti M. K. T. Egyetemről, ennek 1879-diki ajánlata daczára a nemzet akkori kormányára által elvonulás, sőt kivándorlásra lettem kényszerülve: állott elé újból a «Legnagyobb Magyar» méltó fíja eme törekvésem támogatására, belátva azt, hogy én a Libanon hegyén-völgyén a mindennapiért pillangók után szaladgálva, a nemzetünk eredetét fürkésző tanulmányomat csakugyan össze nem állíthatom. Csak is ezen anyagi támogatással kísérlem meg két részből álló tanulmányomat összeállítani a Pallas Athene szentélyének romjait őrző, pusztultában is nagyszerű Akropolis lábánál, Athene városában, a hová segéd-könyvek találhatás reményében vonultam volt.

Ime, ilyen körülmények között jött létre a hontalanság alatt a legszükségesebb kézikönyvek hiányában nagyon is hézagos és vézna művem. Hogy miképen érte el nyomorúságos megszületése után jelenlegi életképesebb alakját, az eléggé ismeretes a lapok által JAKAB ELEK úr fölszólalásától kezdve a m. kormány és a szegény Székelyek anyagi támogatásának megnyeréseig.

Már most lássuk, mit tartalmaz s mire céloz két részből álló tanulmányom.

Az első vagy nyelvtani részben igyekeztem kevés számú segédeszközöimhez képest kimutatni, hogy az alább rámutatok ősi hazától idáig s még itt e hazában is tartott különféle érintkezések által kimagyarázható külrétegek nélkül tekintett magyar nyelv közelebb áll a dél-indiai Turánság alább ismertett 12 testvéryelvéhez és ezek között a minden tekintetben óriásilag kimagasló, régi és gazdag irodalmú tamul nyelvhez, a mely kitűnő tekintélyek, mint: Rev. P. PERCIVAL, Rev. W. TAYLOR, Dr. CALDWELL püspök, Dr. Rev. G. U. POPE és több mások ítélete szerint minden tekintetben kiállja a versenyt magával a sanscrit nyelvvel.

Ilyen külretegnek tekintem én a magyar nyelvben azon nyelvtani jelenségeket, a melyeket sem a tamul, sem a többi főbb turáni nyelvekből igazolni nem lehet, mert a turáni nyelvek egységes logicájával homlokegyenest ellenkeznek s a melyek ezért egyébkénti egyezés mellett osztályozás alapjául elfogulatlan nyelvész által nem vehetők. Ilyenek: a *birtokragozás*, a *hogy* kötszó és a *ki*, *mely*, *mi* visszahozó névmások szereplése. Ezért hiába mutogatják a magyar fiataloknak az «*apá-m*, *apá-d*, *ap-ja*»-féle birtokragozást mint

rokonsági bizonyítékot, mert az a Tamulok, Japánok, Mandsuk valamint a Mongolok és Török-tatárok régebbi nyelve szerint nem ősi, hanem árya-semi vagy semi-árya logica, a mely szerint a *birtok megelőzi a birtokost* (cf. in nomine Patris, pater-familias). Azok, a kik e logica lételetébe figyelembe nem vették, azt mondták, hogy a perzsa nyelv a *peder-em*, (apá-m) *peder-et*, (apá-d) *peder-es* (apja, T.-tat. ata-sí)-féle birtokragozást a T.-tatár nyelv-sémi nyelvtények mutatják, mint: sanscrit *manó-me dhriyate* (elmé-m tartatik = el van finnesen, kezébe teszem); görög, *pater-mu*; latin, *pater meus*; szláv, *at'ets moy*; arab, *ab-uya* = új mongol, *abo-miini*, *abo-m'* stb. Hogy a germán nyelvekben s utánuk a legtöbb európai nyelvben a tam. *eun-appan* (az én apám) szerkezetnek megfelelőleg «*mein Vater*, *my father*, *mon père*» stb. járja, csak azt mutatja, hogy e népek még a Húnok előtt turáni iskolába jártak a Čuomi-(Finn) és Török-féle népeknél. S így értem én az európai Tamulisták azon véleményét is, a mely szerint a Germánok valaha közösségben voltak a Tamulokkal, azaz éjszaki fajrokonokkal!

Hogy régi nyelvünkben birtokragozás nem volt, mutatja *a)* az, hogy az *én*, *te*, *ő* a birtokragos szó előtt ragtalan áll (az én apám), *β)* a székely nyelvjárás szerint: *miénk* mellett, *münk-é* járja s a megszólításnál «*édes anya!* (s nem édes anyám), *édes apa!* (s nem édes apám)» stb.

Átalában szomorú jelenség, midőn a turáni embert nem turáni ember akarja tanítani arra, a mit ő maga sem ismer. Valamint szomorú tény az is, hogy mi igazi turáni nép létünkre kapkodunk arab, perzsa, sőt sanscrit, tehát csupa idegen fajú régebbi nyelvek után (nem is említve az éjszaki Turánság semmit mondó nyelvecskéit), holott a mi még ma is élő sanscritunkról, a tamulról, ha Gróf SZÉCHENYI BÉLA úr nem áldoz, valószínűleg ma sem tudnánk többet, mint a mi a M. Nyelvtudományi Közlemények egyik régebbi füzetében van, a mely szerint a Tamulok nyelve nincs nyelvünkkel rokonságban.

A mű 2-dik vagy szótári részében a számos, nemcsak kiszaggatott gyökök, hanem törzsek, ágak és képzetek azonosságából, a mi a rokonságnak mintegy folytonosságát mutatja, láthatni, hogy a tamul nyelv oly gyökök és képzeteknél ad kézzelfogható magyarázatot, a melyet az éjszaki Turánság nyelvei még kerékbe törő vallas után sem adhatnak; mert hiába, a Mandsuk szótárát nem lehet a szereveszett tunguz nyelvből kifejtetni, a Mongolokét sem az általuk *félnyelvűnek* nevezett Buryatokéból, pedig ezek testvéryelvek, sőt ez utóbbi nyelvjárás. Vagy mit lehetne arról tartani, a ki a görög nyelvet az albán-ból s a sanscritot az afghán nyelvből akarná kifejtetni és tudós alapra fektetni, minthogy rokonok s a számnevekben még jobban, mint a magyar az éjszaki nyelvecskékre nézve?

Az elfogulatlan és független nyelvész tudja jól, hogy a magyar szókincs elemzésénél minő ellentétes utakat követtek. A csupa rimeliesen és hanghasonlaton alapuló nyelvész-kedést láthatja az olvasó a Magyar Nyelv Nagy Szótárában, a hol a szerzők nem fogadhatva el az éjszaki nyelvecskékből csupa csürés-csavarás által kierőszakolt fura alakokat, inkább készek voltak fűhöz-fához kapkodni, idézve afrikai, amerikai nyelvekből, héberből, kinaiból, főképen az Osmanlik és Perzsák nyelvébe az iszlám által bevitt arab elemből, kinstöröknek véve azt, s végre ráadásul az összes árya nyelvekből. Hát bizony ez nem nyelvész, s én meg vagyok győződve, hogy ha a szerzők ismerik vala a Tamul-féle nyelvek közül legalább egynek szótárát, az elemzés és rokonság másképen nézne ki.

A Tamul-féle nyelvek nem ismerése miatt van az, hogy az évek előtt hevenyében összeállítottam «*Magyar-Mongol Párhuzam*»-ban tett összevetések egy része ma nem állhat meg. Nagy baj a nyelvészetre nézve, hogy nem betűszámán az, a mi szerintem azt teszi, hogy még ugyanazon egy nyelvben sem lehet valamely betűre nézve kivétel nélküli szabályt fölállítani. Ki merné például azt állítani, hogy a magyar *gy* nyelvhang a *d*-nek lágyulása, a mint a gyémant (Diamant) idegen szón kívül, az eredetibb székely

Nimrod vagy Chronikáink Menróth-jának fiai, hanem mint a Közép-Turánság egyik ágának két főtörzse.

Ezen állításom azzal indokolom, hogy miután nyelvünk legközelebb áll a Tamul-féle nyelvekhez s ezekben a mi *k-s* többesünknek megfelelően kívül még egy *r-es* többes vagy ma megtisztelő alak is van: minden valószínűség szerint az ősi székely-magyar nyelvben is volt, a mit a *Hün-or* és *Mog-or* törzsneveken kívül egyebek is bizonyítanak. (L. A többesképzést a nyelvtanban.) Chronikásaink korában érthetetlen lévén az *r-es* többes, a törzsnévből személynevet csináltak. Hogy a törzsnevek rendesen többes végzettel állanak, mutatják a többi közt a következő mongol törzsnevek: *Xoš ot, Oni-ut, Buri-at, Oir-at*, az eredetileg mongol *Kerg-id*, ma török-tatár törzs, *Kirg-iz*, de ismét csak többes alakú neve.

Ezért *r-es* többes alakban látom én a történet által hün törzseknek ismert *Utig-ur, Kutrig-ur, Bittug-ur, Ulzing-ur, Bard-or* stb. neveket, valamint a *Nazar, Kazar, Koz-ar, Kats-ir* vagy magyar-tamul *a* mutató elemmel *a' Kats-ir* nevet is, mert a nép- vagy törzsnevet egészen logicialag többes számban emlegetik, a mint a Tam. pluralis-végű *Polig-ar, Kudag-ar, Badag-ar, Vadug-ar, Kong-ar, Kurumb-ar* stb. törzsnevek is mutatják. Az itt látható tamul többes végzet a kiejtésben nem merev *ar*, hanem *er* is.

Ugyan ezért merőben fölösleges a magyar nemzet eredetileg törzsnevét, a *Mog-or, Mog-er, Moge-ri* (cf. mandsu *ri* többesképző) alakot a Közép-Volgánál nyomorgó vagy Szibéria erdeiben kódorgó bizonytalan mivoltu népecskék nyelvéből tákolni össze annyival is inkább, mert annak minden csűrés-csavarás nélkül megfelel a különben is legközelebbi tamul nyelvnek *mag-ar* vagy *mag-er* (fiuk, emberek, ember. Tuda, *mokh* gyermek)* többes és megtisztelő alakú szava éppen olyan jelentésben, mint a minőt ősi törzs- vagy népnévnél lépten-nyomon találunk. De fölösleges a *Moger* nemzet *Hungar* (Jordanes goth írónál: *Hunug-ur, Hunug-ar* Priscus Rhetornál: *'Onog-ur, 'Unug-ur*) nevébe is szláv *uhor, ugor*** vagy török-tatár *igur, ujur* neveket belecsempészni (valamint a *Kutrig-ur*-nál akarnak, nem látva, hogy az *Ulzing-ur, Bard-or* alak vetot mond), mert a *Hunug-ar* név erős meggyőződés szerint a *Hün-Mogor* nevek egészen szabályszerű összeolvadása egy többes végzettel, az *n + m* combinációból az ajakhang eltűnésével s így a nemzeti hagyomány alaptételének megőrkítése, a mely hagyomány szerint a *Hün-or* főtörzs és a *Mog-or* főtörzs testvérek, éppen úgy, mint pl. a Mongoloknál a *Xalza-s* (Kalkák) és *Öl-öt* (Öl-ök) főtörzsek (több melléktörzsekkel) testvérek.

Hogy a *Hünokat* az egyik hivatalos nyelvészpárt Török-tatár nemzetiségűeknek mondja a hün személynevek alapján, az semmit sem bizonyít, mert ugyanazon nyelvészpárt az Avarokat is ugyan oly alapon Török-tatároknak bizonyította be, s mégis a Kaukázusban élő Avarok minden egyebek, csak nem Török-tatárok. Vagy talán a történet Avarjai s a kaukázusi Avarok mások?! Aligha. Az Avarok mai nyelve szorosabb vizsgálatra vár. Bizonytalan följegyzésű, jelentésre nézve magyarázatlan személynevekből történetet csinálni vagy azt elferdíteni nem tanácsos. Aztán a hün személynevek közt olyan is van, mint pl. *Oi-bars*, a mely még ma is minden Mongol előtt ismeretes «erdei tigris» értelemben. Hol a mi turáni szónk a tigris megnevezésére?

Az európai Hünök hatalmas uralkodójának *Atila, Attila, Etele* alakú nevét, a melyek egyikének rontása a germán *Etsil* és nem megfordítva, a Volga folyónak *Atel* (magyar alak), *Itel, Idel, Izil* mongol-török-tatár nevével azonosítják, de mi jogon? Mert hasonlít? Hát akkor összevethetni azt még inkább a Tamul *Idila-n* (audacieux, téméraire; vak-

* Hogy az ősi magyar-tamul *mag, mok*, «puer, homo», jelentésű, mutatja a magyar *gyer-mek* összetétel, a melynek a Tam. *siru-mag-an* az igazi társa, míg a *gyerek* szónak a Tam. *siruk-an* alak, s így fölösleges Szibériában keresni azt. Kiki tudja a *csömöszöl* = *gyömöszöl* hangtani változatot tulajdon nyelvünkben.

** Az *uhor, uher, ugri, ugor* nevezet az *'Unugur* stb. alak otromba, szláv torzítmánya és semmi köze a Vogulok zürjén nyelvű *Jögra-jasz* (Jögra-folyó nép) nevével, a miből csak a Finnisták tudnak *ugor* alakot elővárásolni, hogy a nemzetünk eredetét oda vigyék, a hová őket szívük annyira vonzza.

merő) személynévvel. A Volga nevét pedig a Tam. *idala-m* (largeur, tehát mintegy a széles folyó?) szóval stb.

A kínai évkönyvek által föntartott *ten-ki-li-ku-tu* összetett szó, mint a *Hünök* vagy *Hiung-nu-k* fejedelmének címe, tehát körülbelül «ég vagy isten fia» jelentéssel, látszanék valamit bizonyítani, de nem éppen azt, hogy a Hiung-nu-k török-tatár nyelvek voltak, mert ama kínai átírású szó első része inkább a mongol *tengeri* (ég, isten) alaknak megfelelő, mint a török-tatár *tauri*-nak. A *kutu* szó «fiu» értelemben se nem mongol, se nem török-tatár, hanem inkább a tamul *kuŋŋi, kuŋŋan* (enfant, fils) szóval egy. Azonban ama cím sem elégséges a Hiung-nu-k nemzetiségének biztos meghatározására, mert a *Hiung-nu-k*-nál a fő- vagy vezérszerepet vivő népségen kívül lehetnek Mongolok, Mandsuk stb. mint alattvalók vagy szövetségeseik. S ki biztosít arról, hogy a kínaiak nem ezek valamelyikének tolmáclására jegyezték föl ama címet? Hát a Magyarokat a tolmácsok urán nem nevezték-e a Görögök Törököknek? Én éppen a Hünöknek a Mongolok (éjszakról) és Mandsuk (keletről) mellett laktából magyarázom a székely-magyar és mandsu-mongol nyelvekben látható sok hangtani és szókinsi azonosságot. Azután ki tudná megmondani, mi mindenféle nemzetiségű elemek voltak a Dzungáriából a Volgához s onnan később Pannoniának tartó Hünök seregében?!

Hogy a *Hünök* (valószínűleg a mongol nyelv által *hün, kün* alakban «ember» jelentésben megőrzött ősturáni szó) nyugatra vonulásakor a *Moger* testvérek még közel tanyáztak a közös őshazához, a mely a nyelv s az egész nemzet habitusa szerint az *Indus* folyó mellett volt, a meddig t. i. a Tamul-féle népeknek biztos nyoma látható a (kiszámuk miatt!?) elperzsásodott Brahuik nyelvében, abból sejtethető, hogy a szerintem egyszerűbb nyelvű, lovag (s nem kutyagoló) *Mogerek* még Pannoniában is folytatták az indiai hullaégetés igen régi szokását, előszeretettel voltak a szabadabb pusztai élet iránt, megtartották mind maig a déliesebb öltözetet, az indiai kócsagtollas főveget s hogy a fekete tudomány- (cf. Tam. *karu-vittei* v. k. *bandei*, magie; gara-boncza) és a tetszés szerinti átváltozhatásban való hitet Indiából nyugatra ők hozták, valamint az arra vonatkozó meséket is.

Míg ellenben az ősi hazából előbb keletre, Kína éjszaknyugoti oldalához s onnan nyugotra vonult *Hün* testvéreknél a hullaégetés helyett olyan temetkezési mód jött szokásba, a mely a Mongoloknál a buddhismus előtt általános volt s a melyhez hasonló még ma is járja több hegyi székely faluban, természetesen az elhunyt lovát, vadászkuttyóját leölés s azokat az összetört hadi- és vadász-eszközökkel együtt eltemetés gyermekes szokásáról szó sem lehet, mert az valószínűleg ott maradt Ázsiában. Gyermekkori értesülésem alapján még Nagy-Váradon tanultomkor leírtam volt az *Athyai* temetést, a történet tanárának kételyeivel szemben, hün eredetünk védelmére. Hogy a Mongoloknál a buddhismus előtt megvolt fehér loáldozat nálunk Székelyeknél egész a kereszténység fölvételeig tartott, hagyományilag eléggé ismeretes s hogy azután az egykor Hadúrnak szentelt fehér lovakat az egyháznak kezdték örökbe hagyni, mutatják a Székely Nemzeti Muzeumba a lelkes alapítónő által letett régi végrendeletek. Ezek közül az egyik szerint 1525-ben Margit asszony, Imecs Antalné hagyományoz egy fehér paripát a papnak; egy másik szerint 1565-ben Konya László és Lőrincz hagy végrendeletileg egy fehér paripát szintén a papnak stb. A sokak által szintén fitymált székely irás, a melyet a kínai és mongol irások módjára felülről lefelé irtak és róttak, sem hagyható figyelmen kívül, mert ez bizonyítja egyszer a Székelyek őseinek, a Hünöknek a kínaiakkal való érintkezését, másodszor pedig azt, hogy több hün törzsek egész Dél-Szibériáig hatoltak volt éjszakra, minthogy a Mongoliával határos Jeniszej kormányzóságban talált többrendű feliratok sok betűje azonos, a mi irásunkéval.*

* Ezen feliratok legszebbje a Minusinski fölirat s noha ezt ismertem a Spasky-féle gyűjtemény után, Mongoliába mentemben azt magam akartam megtekinteni, de ez lehetetlen lévén, az Urgai orosz

De valamint a Magyarok hagyományának alaptétele a Hún-Moger egység: úgy mi Székelyek* rendíthetetlenül tartjuk azon ősi hagyományt, hogy mi a Húnok egyenes maradékai, következésképp a Mogerek testvérei vagyunk. És ugyan ki meri ezt tagadni? De ki meri azt is tagadni, hogy a Székelyek, annak dacára, hogy az Al-Volga és Don közötti pihenés korától fogva idáig mindazon keresztülmentek, a min a Moger testvérek s hogy ezer év óta hatnak számos gyarmataik és íróik által az eredeti egység előállítására, mégis mindig mutatnak szokásaikban, nyelvükben, hajlamuk és egész habitusukban olyan eltéréseket, a melyek legegyszerűbb magyarázata az, hogy mi sok századokon keresztül nemcsak itt a bércek közt, hanem Ázsiában is más viszonyok között éltünk?

Ki nem veszi észre, hogy a bérczes Székelyföld az óriási hún birodalomnak mintegy miniature alakban való megőrkítése olyan hún-törzsek töredékei által, a kik a meggyilkolt testvérek, Budának párthívei lévén, a hún hatalom megtörtével a bizonytalan hazába térés helyett a már ismert székely bérceket birtokba vették az azok aljában megvonulva élő orosz nyelvű néptöredékekkel együtt s ott a testvérgyilkos neve helyett Budáét örökítették meg a Székely-Udvarhelytől nyugatra eső Budvárban? Ha a Székelyek a testvérgyilkos Atila Csaba nevű fiának népe lettek volna, hogyan maradhatott mindkettő neve megőrkítetlen? Mert a Székelyföldön sem Atila (Etele), sem Csaba nevű vár vagy falu ki nem mutatható bizonyossággal. Tehát a Székelyek csak Buda párthívei lehetnek.

Hogy a gyűlölt Hún-nevet Székely-lyel fölcserélt hún-töredékek a zord bérceket választák székekül (Tam. tanyául), a kényszerűségen kívül azzal is indokolható, hogy a Volgához vezető utat az Al-Dunától fogva odáig az ott csángó rokonok által fedezve látták. Hogy pedig a számos helynév által egyenesen orosz néptöredéknek igazolt szlávság a védő Székelyek számánál jóval csekélyebb számú volt, mutatja a teljes beolvadás, a minek egyik nyoma a nyelvben látható. De ezen keresztződésnek tulajdonítható részben a Székelyeknek minden Hún-Moger törzsszel szemben határozottan nagyobb szaporasága, a mely által ezer év óta nemcsak a Moger testvérek hazájának minden zege-zugába, hanem még az Al-Dunához is gyarmatokat eresztetni képesek voltak, a mi által magyarázható azon *részleges* nyelvi egyezés is, a mire a már agyontiprott betelepítés szerencsétlen elméletét is alapítani akarták.

Hogy a Húnok Pannoniában mind egy lábíg elestek, az a mesébe való,** valamint az is, hogy a Magna Hungaria a mai Baskir török-tatár törzs földén volt.

Még csak a Székelyek hún származását védeni szeretők többje által tett azon kérdésre válaszolok röviden, hogy t. i. miként lehetséges az, hogy a Székelyek nemzetiségüket, értem nyelvüket, több századokon át a Moger testvérek megérkezéseig megtartani bírták? Hát ilyen eset nem egyedüli a népek életében, mert pl. Dél-Indiában nemcsak a 752 székmélyből álló Tudák, hanem más piczi hegyi törzsek is tartják, ki tudja mióta, nemzetiségüket, még pedig hatalmas nyelvrokonok között, a mint e Bevezetés 2-dik részében a Tamul-féle népek előszámlálásánál látható. Aztán a Székelyek az Al-Dunánál már a hún birodalom vége felé elhagyott s azután folytonosan szaporított rokonaikkal folyvást érintkeztek, a miért is a Székelyek ama vidékeket még ma is Belföldnek nevezik, ellentétben a

konzul, I. Sismarew úr titkárját, Inn. Paderin urat kértem volt föl, hogy Karakorum romjai fölkereséséről visszatérő útjában a Minusinski emlékkő feliratát másoltassa le egybehasonlítás végett. Másoltatott is egy eltört emlékkőről néhány szót, de noha a betűk az én másolatoméival azonosok voltak, mégis más fölirat-töredékét képezték. Fájdalom, hányódásom alatt összes dél-szibériai felirat-gyűjteményem tönkre ment.

* Cf. Szék, ülöszték, egyes szék, mert a «szék» — Tam. *sékei* (lit. *conche, litière*). Az *ely* képző — Tam. *aj* (*aj, el*) személy és nom. agens képző, e szerint Székely > Csángó, Tam. *tangu-* (elmarad).

** A kizárólagosan magyar hagyománybeli Csaba vezér nevét örökítő magyarföldi helységek és falvak Csaba neve székelyföldi húnmaradékoktól nem származhatott, mert különben a névnek a Székelyföldön meg kellene lennie. Tehát vagy a Pannoniában visszamaradt hűntöredékektől, vagy pedig az Al-Volgához visszatért s ott a Moger testvérekhez csatlakozott Húnoktól való az.

Mogerek földjével, a hová ők *ki*-menni s nem *bé*-menni szoktak, erős bizonyosságául annak, hogy nem onnan lettek betelepítve.

Íme az én nem-hivatalos szerény nyelvészetem csekély eredménye, a melynek minden irányú növelésére fölhívom mindazokat, a kiknek a *Hún-Moger* egység igazán szívükön fekszik, kérve, legyenek tekintettel a dél-indiai főbb nyelvek régi szótáira, ha törzs- és helyneveinket értelmezni akarnák.

És most mielőtt a tér szűke miatt lehetőleg rövidre fogott e Bevezetés 2-dik részére térnék, tartozó kötelességem egy-két szót intézni azokhoz, a kiket, ha mindenben megosztja is az ádáz sors, egyben megosztani képes nem vala, azon erős öntudatban t. i., hogy ők az egykori európai népek legtöbbszörénél magasabban állott Húnok egyenes ivadékai, a kik ha nem is őrizhették meg az ősök óriási birodalmát, megőrizték a világ legszabadabb alkotmányát, az egyenlő jogokon és egyenlő kötelességeken alapulót, mindaddig, a míg a viszonyok hatalma attól meg nem fosztá. A miért is a Székelyek énekelhetik MADÉFALVA keserű nótáját, de nem a magyar költőt.

«Multadban nincs öröm . . . ».

Székely testvérek, a kik az annyi századokon át híven őrzött bérczes székeitekben (Tam. *sékei*) annyi ósvárnak (Tam. *úr*) és laknak (Tam. *lakkei*) romját tudjátok megnevezni, bizonyítva ezáltal, hogy őseink, a munkától soha sem irtóztott őseink építették azokat, fogadjátok legőszintébb köszönetemet azon anyagi segélyért, a melyet tehetségtekhez képest és a létező korlátok között nyújtatok nekem, a ki mindenből kitagadva voltam, csak szívetekből nem, s ezáltal lehetővé tevétek, hogy e szerény munkám befejezzem anélkül, hogy megint annak terhére legyek a betevő falat tekintetében is, a ki fajunk iránti igazi szeretetből magára vállalt nagy út iszonyú költségein kívül egyes-egyedül hordozza amaz út tudományos eredményeit tartalmazó nemzeti mű szintén óriási költségeit is!

Őszinte köszönetem nyilvánítom Al-torjai Báró APOR GÁBOR úrnak, mint az egykor Hadúr oltárát védő, ma az igazi Székelyt egységes, dicső multjára emlékeztető, romjában is büszke Bálványos vára, a mi egyik Akropolisunk törvényes urának, valamint Nagyajtai özvegy CSEREY JÁNOSNÉ ó nagyságának, a Székely Múzeumot alapító s azért élő-haló páratlan Székelynőnek azon szívességükért, a melylyel könyvtáraikat rendelkezésemre adni szívesek valának.

Szent-Katolnán, 1891. tavaszelo 7-dikén.

Bálint Gábor.

II.

KIK A TAMULOK ÉS TESTVÉREIK?

Azon 12 testvérnépet, a melyek összesen körülbelül 46 milliót számlálnak s Kelet-India déli részét lakják a Vindhya hegységtől kezdve Komorin vagy *Kumari* (szűz) nevű hegyfokig, — azon csekély terület kivételével, a melyet az árya fajú Mahratta, Orissa s a valószínűleg turáni fajú Kol nép foglal el, — VEN. R. CALDWELL püspök nagy Tamulista fent említett hasonlító nyelvtanában közös névvel Dravidá-nak nevezte, de elég szerencsétlenül. Mert a mint Rev. Dr. G. U. POPE, szintén nagy Tamulista a Tamul Védaknak is nevezett *Tiruvalhwar*, kuralja (L. III. r.) nagyszerű kiadásának bevezetésében helyesen mondja, eme név a Guzerat és Mahratta áryafajúakat is jelenti. Aztán a sanscrit Dravida nevet a Tamul (Tamil) alakból még akkor sem lehet kicsikarni, ha amazt tamul írás szerint Tiramida-m-nak vesszük. Ezen származtatás ellen a tamul tudósok csakugyan ki is keltek nagy megalégedésemre, mert Dél-Indiában való rövid tartózkodásom alatt magam tapasztaltam, hogy ama népekre nézve két vagy több más-salhangzónak kiejtése szó vagy szótag kezdetén éppen olyan kinos, mint a mi népünkre nézve, a mely *drót* helyett tamulosan *dorót*-ot ejt.

A *Tamul* nevet próbálták a *tami* (egyedüli) szóból származtatni, a mely szerint az «páratlan» jelentésű volna, megkísérlették a *Ti-morli*, *Tên-morli* (édes beszéd) összetételnek venni. Azonban ez utóbbi szerző utalva arra, hogy a sanscrit (Tam. *Vada-morli*, éjszaki morgás) nyelvvel versenyző tamul nyelvet amazzal ellentétben mindig *déli beszédnek* (*ten-morli*) nevezték, azt kérdi, nem valószínűbb-e, hogy a Tamul (írva: *tamirl*) szó ebből módosult. Ő ezen származtatást védve, helyesebbnek tartja a dél-indiai turáni nyelveket Tamul-féléknek nevezni már csak azért is, mert e nyelv minden társnyelv anyja, szerintem pedig nemcsak eme társnyelvekre nézve, hanem az egész Turánságra nézve is a legbiztosabb kutfő.

Minthogy az én Indiában való tartózkodásom csak pillanatnyinak mondható: azért a Tamul-féle népek bővebb ismertetésébe nem bocsátkozom, hanem utalom a szíves olvasót VEN. R. CALDWELL püspök többször említett, nagy apparatusal irt munkájára. Mert eme nagy Tamulista élete nagy részét a Tamulok között töltötte s jelenleg is közöttük munkálkodik.

Az ő munkája nyomán közlöm a következőket azok számára, a kiknek az nem áll rendelkezésére.

A 12 törzs elsejének a Tamuloknak létszáma magában Indiában 14 s fél millió *Senn-appa pattanan* (szép-apa-város = Madras, röviden *Sennei*) fővárossal. De minthogy Ceylonnak, a világ egyik legszebb szigetének éjszaki részét tisztán, a többi részét a Sinalokkal vegyesen Tamulok lakják, azonkívül pedig Peguban, Pulo-Penang (insula palmarum) Malay szigeten, Singaporeban, Adenben, Mauritius és Bourbon szigeteken, sőt a francia Antilla szigeteken is mint munkások elterjedve vannak: határozottan állíthatjuk, hogy a tamul nyelvet beszélők száma húsz millió is felül van, még ha nem is tekintjük azt, hogy a tamul nyelvet a többi törzsek nagyobb városaiban is beszélik. Irodalmuk rövid ismertetését e bevezetés III. részében láthatni, itt csak azt említem meg, hogy a Tamulok írása az összes indiai írások között a legegyszerűbb és legönállóbb. A Tamulok viharos multját illetőleg szépen mondja Dr. G. U. POPE idézett művé-

ben: «Dynastic changes, Mohammedan raids and irruptions of alien races, through a dozen centuries, have changed on many things in the South:

Old times are changed, old manners gone,
And strangers fill the Pāṇḍiyan's throne;*

but the Tamil race preserves many of its old virtues and has the promise of a noble future.»

Csaknem ugyanezt mondhatjuk a magyar nemzetről s azért fölöslegesnek tartom a lefordítást.

A második törzs neve *Telegu*, *Telugu*, a mit a sanscrit *Trilinga* (három nem) szóból akarnak kicsikarni, de összevethető az altaji Tatárok *Teleguet kizi* (Teleng-ek embere) nevének első részéhez, a mely mongol többes számú törzsnév *Teleg*-ből. Ezek lélek száma 15 s fél millió, fővárosuk Bellari (cf. Szék. Belle vagy Béle-falva s régi Bell-arad; bell = fehér, a dél-indiai nyelvekben s így ama város *Bell-úri* alakból lehetett).

Minden társnyelvek közt a telugu nyelv áll a tamultól a legtávolabb olyan hangtani sajátosságokkal, a melyek által több éjszaki turáni szó mai alakja a tamulra vezethető.

A harmadik törzset képezik a *Kannada*-k (az Angolok által Canarese-alakra rontva) 9 s egy negyed millió lélekszámmal, fővárosuk Bangalore (Bengalúr). Ezen törzs nevének jelentése valószínűleg: kő-országi (kal + nada), mert országuk csakugyan elég köves. Hogy a két hazában előforduló *-nád-*, *nát-*, *náton* falu-, helynév végzet a Tamul-féle nyelvek *nađu*, *nada*, *náđu*, *náttu* (hely, vidék, ország) szavának és képzőjének felel meg, igen valószínű.

A negyedik törzs neve *Malei-y álam* (hegy-birodalom) vagy európaiasan Malabar, a malabari partok hosszában és a Lakkadive szigeteken 4 millió körüli lélekszámmal, fővárosuk Cannanore (*Kannanúr*).

Ezek, valamint a két előbbi törzs nyelvét a brahmanok a sanscrit védájuk segítségével kegyetlenül megdolgozták, de gyanításom szerint csak az irodalmi nyelvet, mert a Tamul-féle népek a sanscrit nyelv egészen szlávok kr, pr, tr, str-betűtorlatában éppen oly kevéssé gyönyörködnek, mint édes magunk. Midőn Bangaloreban brahman tanítóm recitalta nekem az ékes sanscrit szókat mint kannada szókat, az udvart seprő szegény pareiya asszony minduntalan bele szólt, hogy azt meg azt az ő nyelvükön nem úgy mondják. A malabári nyelv a legközelebb áll a tamulhoz s a főkülönbség az, hogy az igék egy végzettel minden személyűek, mint a mandsu és régibb mongol nyelvben.

Az ötödik törzs a *Gonđ* 2 millió lélekszámmal az árya Mahrattak és turáni Kolok közzé beékelve. Ezen érdekes nyelven, a mely a nyelvünkéhez hasonló árya színezetet mutat, csak valami bibliatőredék van s ez is, fájdalom, a világ legügyetlenebb írásával, a sanscrittal.

A hatodik törzs a *Tulu*, a Kannadaktól délre félmillió lélekszámmal, a kiknek csaknem fele protestáns. Ezek nyelve az igealakokban minden testvéryelvénél gazdagabb s a magyar -ni (infinitivus, eredetileg Székely: Allativus) rag a *Gonđ* nyelven kívül csak ebben van meg. Irodalmuk újabbkori kannada írással.

A hetedik törzs a Tamulok és Malabarok közt nyuló bérczetet lakó *Kudagu* (angolul Coorg) hegyi törzs egy negyed millió lélekszámmal, mind a 12 törzsnél a leg-

* A tamul birodalmak alakulását a Kr. időszámítás előtti 1000-dik évre teszik s a *Pāṇḍya* tamul dynastia kezdődik Kr. e. 450-dik év körül. H. Morris, The History of India.

** Minthogy Béla Névtelen Jegyzője szerint a Bell-arad-ban székelt Mén-Maróth. közár fejedelem volt, ezen városból hiába akarnak szláv várost csinálni.

a kinek valódi nevét a megszegyenült szellemi impotentia agyonhallgatta. Mert a név, a mely a Madras városához közel eső (ma annak külvárosa) Mayilappúr falucskában takács mesterségből élt igazi ember és igazi költő halhatatlan művét kíséri, nézetem szerint nem lehet más, mint gúnynév, a melylyel a *pareiya* kasztból származó költőt a magasabb kasztbeliek illették. Ez a név:

Tiru-valluvar (szent *pareiya* tátos).

Hol, mikor és kiktől született? Hol tanult? Történetileg mind ez ismeretlen. S az, a mi nemzeténél ama kérdésekre nézve szájról-szájra jár, meg írva van, csak azt látszik mutatni, hogy a későbbi brahmanság látva a szegény *pareiya* takács elveinek hódítását s a ráragadt gúnynév miatt származásának merőben való, tagadhatlan voltál, sarokba szorulva arra vetemedett, hogy egy emberi érzés nélküli brahman (!) apát s kaszton aluli anyát tulajdonítson a lángelmének. A csinált monda szerint négy nővére (*Uppei*, *Arvei*, mindkettő költőnő, *Uruwei* és *Valli*), meg két fitestvére (*Adigamán* és *Kabılan* egy bölcs neve is) lett volna, a kiket a szülő anyjuk a brahman apa parancsára szülő helyében hagyott, úgy hogy a hét gyermek mint lelt gyermek neveltetett föl idegenek által!

Tiruvaluvar hol Brahma, hol Siva isten megtestesülésének van feltüntetve, mert másképp lehetetlen volna, hogy oly tökéletes munkát írjon, mint a *kural*, a melynek létrejöttékor még a védák nyelve a sanscrit is irigységre ragadtatott, s a négy véda alapján keletkezett ellenséges felekezetek mindenike elragadtatva kiáltson föl: «A *kural* az igazi!» S csakugyan a *kural* tamul védának is nevezetik. Jellemző az a monda is, a mely szerint a Tamul nyelvet pártoló Siva isten a tiszta tamul nyelven irt *kural* által a Madurában volt Tamul Akadémia 48 büszke tagját szégyenítette meg. A mi ekkép történt: Midőn *Tiruvaluvar* kész művével amaz Akadémiába akart menni azt fölolvassandó, alacsony származása miatt nem eresztették be. De kérésére megengedték, hogy művét az ő ülőpadjukra tegye. S ime Siva isten akaratából az Akadémisták padja úgy összesugorodott, hogy csak a *kural* fért el rajta, a büszke Akadémisták az ott lévő lotus-tóba zuhanva.

Dr. POPE e mondást úgy érti, hogy a tiszta tamulsággal írt *Kural* megjelenésével a sanscritizáló Akadémia tekintélye oda lett.

Az európai Tamulisták ezen világtanító korszakát időszámításunk II. és VIII. százada közé teszik.* Nézetem szerint a nem brahman kasztu *Tiruvaluvar* legkésőbb a buddhismus letűnő kora tájt élhetett, mert mint *pareiya* csak az általános tudományt sürgető buddhismus alatt képezhetette ki magát. Hogy régi, eléggé mutatja az, hogy 12 régi értelmezője vagy helyesebben félremagyarázója van, mindenik a maga vallási vagy bölcséleti felekezetének követelve a szegény *pareiyát* is, szellemét is, pedig úgy látszik sem egyikhez, sem másikkhoz nem tartozott, hanem volt igazi, elfogulatlan ember. Ezért Dr. K. GRAUL szerint, a ki pedig hittérítő volt a Tamuloknál, nem szükségképi azon következtetés, a mely szerint a *kural* keresztény befolyás alatt kellett hogy léte-süljön, mert minden nem keresztény bölcsleternél tisztább erkölcsöket hirdet...

Alig szükség említeni, hogy kivált a tamul irodalom ébredési korszaka óta a *Kural*-t dicsőítő költemények (ú. n. koszorúk) igen nagy számmal keletkeztek. Dr. POPE alább ismertetem művéből hadd álljon itt a *Paranar* költőé:

* A *Kóyamuttári* (Coimbatore) *Páleibáradí Muttu Sámí Aiyar* nevű tamul tudós hozzá intézett kérdésekre válaszolva azt mondja, hogy a tamul irodalom kezdetét megmondani nem lehet, de bizonyíték van arra, hogy a *Kural* körülbelül háromezer éves.

Mál-un guraláý valarnd' irandú mán adiyán
Nála' murlud-u' nayand' ałandán;
Válarivan
Valluvar-un dañ gural venbávadiyál vaiyattár
Ułlwa-v-ellám ałandár órнду.

Ennek jelentése szóról szóra azonos sorjában ez:

Višnu is törpe alakban (mint Vámana) megjelenve két égi lépéssel
A világot merőjében kegyesen megmérte;
A tiszta értelmű
Valluvar is a maga törpe verslábával a földiek
Véleményét mind megmérte elmélkedve.

Kétszáz éve csaknem, hogy *Tiruvaluvar Kural*-ját próbálgatják európai nyelvekre fordítani. Az egész művet kiadta 1856-ban Lipcsében Dr. K. GRAUL német és latin prosa fordítással. Ezt Dr. G. U. POPE nem tartotta teljes és hibátlannak s ép ezért 1886-ban ő adta ki az egész művet Londonban olyan szép angol rimes fordítással az eredeti szöveg alatt, hogy a nem Tamulisták is élvezettel olvashatják a szegény takács gondolatszövetét. Közölte P. BESCHI olasz jezsuita latin fordítását és másokét is összehasonlítás végett. S ellátta egy a *Kural*hoz s részben a gyakran idézett *Nál-adi* (l. ezt) testvér tankölteményhez való szótárral. Címe: *The Sacred Kural of Tiruvaluva-Nayanar*, by the Rev. Dr. G. U. POPE. London, 1886, W. H. ALLEN & Comp.

Még csak azt jegyzem meg, hogy e tömött irányú művet csak árya nyelvre nehéz fordítani, a mi nyelvünkre csaknem szóról-szóra fordítható.

Múd-urei (ős mondás). AVVEIYAR asszony elmondatai. L. *Nal-varli*.

Naisadan vagy *Nalan-gadei* (Nalan története). A Mahábhárata egyik mellékese-ményén alapuló epos, a mely *Naisada* ország *Nalan* nevű királyának kalandját beszéli el. A Madurában székel *Adiviraráman Pándiyan* tamul királynak tulajdonítják. E költeményről azt mondják *Naisadam bulavarkk' amirdam* (A N. költeménye a költők tkp. bölcseneknek ambrosia).

Ezen írótól rossz néven veszik, hogy *Kokkógam* nevű munkájában a szellemdús és természetű latin költőnek, Ovidiusnak «Mille modi veneris» határozatlan kifejezése helyett éppen 64 modus cœundi-t énekelt meg.

Nal-varli (jó út). Avveiyar asszony erkölcsbölcséleti tankölteménye 40 négysoros versszakban. Ezen írónőt, valamint *Uppei* költőnőt a monda *Tiruvaluvar* nővéreinek mondja. Tankölteményeit koldulás közben írta s ma a tamul iskolákban úgy tanítják azokat, mint a keresztényeknek az evangéliumot. Hogy brahmanellenes volt, az műveiből látszik.

Nan-nul (jó fonal, jó tan) a buddhista Pavañandi által írt tamul nyelvtan, a mely minden későbbi tamul nyelvtan alapjául szolgál.

Nál-adi (négy-láb vagy négy vers sor). Ez egy 400 négysorú versszakból álló erkölcsi tanköltemény ismeretlen szerzőtől.*

A monda szerint nyolcezer bölcs vitte költeményét a Madurában székelő tamul királyhoz, a ki a munkák bece kipróbálására a Vaigai folyóba dobatta mind s az árral szembe uszókat megtartandóknak rendelte. A nyolcezer közül három költészeti gyűjtemény (a *Náladi*, *Parla-morli* és *Araneři-ssáram*) állotta ki a vízpróbát. A *Náladi* a

* Egy 1888-dik évbéli commentált, de nagyon hibás kiadásban szerzőnek *Sainamunivar* van megnevezve.

Kural után a leginkább becsült remekmű, a miért is a kettőt egymás mellett dicsőítik, a mint a következő közmondássá vált párvers is mutatja:

Al-um vél-um ballukk' urudi,
«Nál-um» ,Irand-um sollukk' urudi.

Azaz: A banián és ákácza a fognak erősség,
A *Náladi* meg *Kural* (-ból való idézet) a szólásnak erősség.

Nincs eldöntve, hogy melyik munka a régiebb, a *Kural*-e vagy a *Nál-adi*. Dr. K. GRAUL a *Nál-adi*-t gondolta régiebbnek, mert rövidebb, de ez nem elég ok. A *kural* nyelveze tisztább, tömöttebb és remekebb. Az erkölcsi nézetek tekintetében is a *kural* jóval kimagasló mellett. *Nál-adi* magyarázatokkal együtt kiadott Madrásban 1853-ban.

Nidi-neri vilakkam (Az igazság útjának megvilágosítása). Ezen kitűnő munkát kiadta H. STOKES ESQ. és Dr. POPE igen ajánlja minden Tamulistának.

Nidi-ssol (Az igaz szó). AVVEIYAR asszony elmondatai. L. *Nal-varli*.

Paramártaguru (A túlszellemes pap, vagy beata simplicitas p.). Az olasz születésű, eltamulosodott C. J. BESCHI jezsuita szellemdús műve, a melyben a hindu ceremónia mestereket teszi nevetségessé. Igen sok indiai nyelvre lefordították. Angol fordítással kiadta 1832-ben Londonban Mr. B. G. BABINGTON.

Parla-morli (Régi szó). Ismeretlen szerzőtől. Tanköltemények. L. *Náladi*.

Rámáyanam (Ráma kalandjai). Az ünnepektől KAMBAN tamul költőnek 12,016 négyesoros versszakból álló óriási eposa, a mely a Tamul irodalomban korszakot alkotó. Többen kivonatot csináltak belőle.

Saduragarádi. C. J. BESCHI olasz jezsuita által szerkesztett négyes költői tamul szótár. L. *Tembá-v-ani*.

Sivaga-Sindamani (Siv. gondolat-gyöngyök). Sivagan, saman felekezetű király történetét éneklő költői beszély (nagy epos) ismeretlen szerzőtől. A meglevő tamul classicus művek legrégebbje mély gondolatokkal telve s éppen ezért igen becsült.

Tandi-y-alaingarám. Tamul ékesszólásban, a melyet a X. században Bhôzsa (Pòsan) király udvarában élt *Tandi* költő írt 35 alakzattal, a melyeket még ma is követnek.

Tayumánár. Vallásbólseleti költemények.

Tembá-v-ani (Hervadhatlan koszorú). Az olasz születésű C. J. BESCHI jezsuita 3615 négyesoros versszakból álló kis óriási költeménye, a melyben az ó- és új-testamentum összes eseményeit énekelte meg olyan tamul irálylyal, hogy második hazája nem keresztény fiaitól *Viramámunivar* (erélyes nagy remete bölcs) névvel tisztelt meg. Elismert tény, hogy senki más európai a tamul nyelvet úgy nem ismerte, mint ő, a ki több munkával gazdagította a Tamulok irodalmát 1700—1742-ig.

Tirukkóvei és *Tiruvásagam* a Sivaista *Mánikkavásagar* költőnek két nagyobb munkája. Az első 400 szerelmi mottót tartalmaz, a melyet átvitt értelemben akarnak magyarázni. A második («Szent Beszély») című munkáról azt mondják: *Tiruvásagattil urugár, oru vásagatt-um urugár*. (A T. v.-tól el nem érzékenyedők egy beszélytől sem érzékenyednek el.)

Ton-nul (A régi fonal, régi tudomány). Tamul nyelvtan, szerkesztette P. BESCHI, a kinek a latin tamul nyelvtanai és verstanai még ma is híresek. L. *Tembá-v-ani*.

Tolkáppiyam. A hasonló nevű költőnek versben írt három részű nyelvtana. Lásd *Agastiyán-t*.

Verrivér-kkai. Adiviraráman Pándiyan, tamul királynak tankölteménye. L. *Naišadam*.

Védiyár Orlukkam (A vallásanítók kötelme). P. BESCHI-nek a tamul kötetlen irályban mesterműve. cf. *Tembá-v-ani*. stb.

FORRÁSOK.

- A Comparative Grammar of the Dravidian or South-Indian Family of Languages, by the Rev. Robert Caldwell D. D. L. L. etc. Second edition. London, Truebner et Cny, Ludgate Hill. 1875.
- Grammaire Française-Tamoule, par un Provicair ap. de la Congrégation des Missions-Étrangères. Pondichery, 1863.
- Dictionaire Tamoul-Français, par deux Missionnaires ap. Pondichéry. 1855—1862. Ára 9 forint.
- Dictionarium Latino-gallico-tamulicum auctoribus duobus missionariis apostolicis. Pudi-cherii. 1846. Ára 4 frt 50 kr.
- a) *Tamirl neduñganakku*. β) *Tamirl irandám báda bustagam*, Madras, 1873. γ) *Tamirl múnram bustagam*, Madras, 1871. δ) *Tamirl nángám bustagam*, Nágár-Kövil, 1866. ε) *Pala désattu Vikkiragañgal*. Madrás, 1862.
- Tamil Handbook, by the Rev. G. U. Pope. Second edition. Madras, 1859. — Outlines of the Grammar of the Tuda Language. Auc. id. Bangalore. 1872. — Our Blessed Lord's Sermon on the mount in Tam. Mal. Cann. and Telugu Languages. Auc. id. Madras. 1860.
- An Elementary Grammar of the Kannada (Canarese) language by Thomas Hodson, Wesleyan Missionary. Bangalore. 1859.
- A Dictionary, Canares and English, by the Rev. W. Reeve. Revised, corrected and enlarged by the Rev. Daniel Sanderson. Bangalore, 1858.
- Canarese Phrase-Book, Bangalore, W. P. Lynam C. E.
- An Elementary Grammar of the *Kudagu* (Coorg) Language, by Major R. E. Cole. Bangalore, 1867.
- Outlines of Tamil Grammar, by the Rev. Carl Graul. Leipzig, 1856. — Der Kural des Tiruvalluvar. Auc. id. Leipzig, 1856.
- A Progressive Grammar of the Telugu Language, by Arden. Madras, 1873.
- An Abridgment of the Telugu Grammar by the Rev. A. Riccaz. Vizagapatam. 1869.
- Brief Grammar and Vocabulary of the Oráon Language, by the Rev. F. Batsch. Journal of the Bengal-Asiatic Society. Vol. 35. Calcutta.
- Brief Grammar and Vocabulary of the *Gónd* Language, by the Rev. J. Dawson. Journal of the Bengal-Asiatic Society. 1871.
- Specimens of Languages of India, by Sir George Campbell K. C. S. J. Calcutta. 1874. etc.
- Hyde Clarke. Rescarches in Prehistoric and Protohistoric Comparative Philology, Mythology, and Archæology etc. London, 1875.
- Karl Faulmann. Geschichte der Schrift. Wien, 1881.
- A Polyglott Vocabulary, English, German, Canarese, Tulu and Malayálam. Mangalore. 1880.
- The Sacred Kurral (Kural) of Tiruvalluva-Náyanár. Rev. G. U. Pope M. A. D. D. London, 1886.
- First Catechism of Tamil Grammar. Rev. G. U. Pope. D. D. 30-eth edition. Madras, 1882.
- 6156 Tamil Proverbs with their English Translation. Rev. P. Percival. 2-nd Edition. Madras, 1874.

AZ ELŐFORDULÓ RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA:

Cldw.	= Caldwell püspök.
Tam.	= <i>tamul</i> .
Kann.	= <i>kannaða</i> .
Mal.	= <i>malaiyálam</i> .
Tel.	= <i>telengu</i> .
Tud.	= <i>tuda</i> .
Kud.	= <i>kuðagu</i> .
Ráj.	= <i>rázmahál</i> .
Ur.	= <i>uráon</i> . (oráon)
Magy.	= magyar.
Szék.	= székely.
Scrt.	= sanscrit.
Tör.	= török (Osmanli).
T. tatár.	= török-tatár.
K. tat.	= kázáni-tatár.
Mong.	= mongol.
Man.	= mandsu.
cf.	= confer.
L. vid.	= lásd, vide.
v.	= vagy.
tkp.	= tulajdonképen.
id.	= idem.
szó sz.	= szó szerint.
ger.	= gerundium.
nom. v.	= nomen verbale.
nom. ag.	= nomen agens.
nom. act.	= nomen actionis.
nom. acti.	= nomen acti.
v. intr.	= verbum intransitivum.
v. trans.	= verbum transitivum.
v. fact.	= verbum factitivum.
nom. app.	= nomen appellativum.
kur. vi.	= <i>kurippu vinei</i> (személyragozott melléknév).

ELSŐ RÉSZ.

HANGTAN.

I. §. NYELVHANGOK.

A *tamul* nyelvben *írással* van 12 önhangzó (*uyir-erluttu*, élet-irat) és 19 mássalhangzó (*mey-erluttu*, testirat), tehát 31 betű, a melyek a *tamul* betűsorrendben a következők:

a, á, i, í, u, ú, e, é, ai, o, ó, au (12)
k, n; s, ű; t, n; p, m; y, r, l, v; rl, l, r, n; gh (*áydám*).

Ezen 31 betű kiejtésileg 41 nyelvhangot képvisel, azaz kiejtésileg van 17 önhangzó és 24 mássalhangzó:

kiejtésileg: *a á, i (ü), í (ű), u ú, e (ö), é (ő), ai (ei), o ó, au*.

k (g), n (=ng); s (c, ŷ = cs, ds) ű (=ny); t (d) n; t (d) mindkettő a fogak közül ejtve *n; p (b), m; y, r, l, v; rl, l, r, n, áydám: gh (=h, vagy ç)*.

Az alul pontos mássalhangzók cerebrealisoknak neveztetnek és a nyelv hegyének a felső szájpadlás felé görbítésével ejtendők.

Az önhangzók úgy ejtetnek ki, mint a megfelelő magyar nyelvhangok; csak az *a* gyengül többtagú szók végén *n, r, rl, l, l* és *n* mássalhangzók előtt *e-re*, pl. *peyar* (név) = *peyer, suvar* (kőfal) = *suwer* (török *duvar*); *pagal* (nappal) = *pagel, avan* (ó) = *aven, aval* (ő, nő) = *avel*. Ugyanígy könnyít az egyhanguságon a mongol, a hol *aral* (sziget) = *arel*.

Ilyen gyengítési törekvésnek tulajdonítom a magyar nyelvben a könnyű *-ény, -él -ér* végzet gyakori használatát a nehéz *eny* (ány), *el* (äl), *er* (är) helyett, pl. *tamul aran* = *aren* és magyarul *erény* (äreny) pro *ereny* (äreny vagy *äräm*), *kötél* *tamul kañtal* (kañtal) pro *kötél* (kötäl).

K, t, t, p kemény mássalhangzók szókezdetén vagy kettőzötten a szótestben önhangzó előtt is kemények, azaz *k, t, t, p* kiejtésűek, különben pedig mindig gyengék azaz *g, d, d, b* hangzatuak.

K és *p* ha *t* vagy *r* után áll, kettőzés nélkül is kemény kiejtésű pl. *kar-kirén* (tanulok), *tít-pam* (percz; erősség).

S a szó kezdetén vagy két önhangzó között selyp *s* (*s+y: s blæsum*); kettőzve vagy *t* és *r* után álltában *cs* (*c, ch*), *n* (*ny*) után pedig *ds* (*ç, angol j*) kiejtésű, pl. *kát-si* (*vue, vision, spectacle*) = *kátçi* (m. kacsint); *pínsu* (*fruit à peine formé*) = *pínsu* vagy *pinžu* (magyar bingyó).

Az erős *r* kettőzve *rr* erős *TT* kiejtésű, pl. *kúrram* (kiabálás, hirdetés) = *kúTTam*, *virral* (eladás) = *viTTal*. Az erős *r* *n* után álltában *d* (mintegy *dr*), pl. *en-ru* (mondott léve) = *en-du*.

Figyelem. 1. A kettős *rr* mindig *r+t, n+t (n+d), l+t (l+d)* áthasonulásból való és rendszeren az európai nyelvek *t* dentalisának átírására ez használtatik, mert a *tamul t, d*, a fogak között ejtetvén, különbözik a mi *t, d* betűnkől.

NB. A Magy. *fe-tr-eng*, *he-tr-e*, *se-tr-e*, *cse-tr-es*-féle szókban a *tr=r-t* s így ez teljesen a Tam. *r+t=rr=TT* kombinációnak felel meg, sőt a *esetr-es* éppen a Tam. *sêru* (boue, sár) szónak megfelelő *csêr-ből* van s így = Tam. *sêrru*.

2. Hogy a tamulok az *n* után *r-et* írják és *nd* vagy *endr-et* olvasnak, annak lehet tulajdonítani, hogy a tiszta *nr* Combinatio nem kedvelt. Én ilyen *nr* combinatiót a magyar nyelvben sem tudtam találni. Az utolsó *n* kiejtésileg azonos az első *n*-nel, a különbség csak helyes írási, a mennyiben az utolsó szó kezdőül, az első pedig szóvégzőül nem állhat.

A celebralis *rl*, a melyet *r* egyes betűvel is írják, *rlž* három hang vegyülékének vehető, mert néhol inkább *r*, néhol *l*, néhol pedig *zs* (ž) a kiejtésben tulnyomó hang. A tuda nyelvben a tamul *êrlu* (hét) = *êlž*. A magyar *társ* = tam. *tôrl-an*, *dézsza* = tam. *târlî* stb. ezen vegyhang maradványát mutatja nyelvünkben.

Az *âydam* csak a költészetben használatos erős *h* vagy *ç* kiejtéssel pl. *vehgu* = *vegu* = *vêgu*- (ég, ardet): *ah-du* pro *adu* stb. cf. Régi magyar *a^h* ország, *e^h* képen, *a^h*-ra stb.

Az *i*, *t* önhangzók *ü*, *û* kiejtésűek a *t*, *n*, *rl*, *l*, *r* előtt, ha ezekre *a*, *ai*, *u* nem következik, pl. *pîdi*- (fog, finn *pyytä*) = *pûdü*. Ha eme mássalhangzók után *a*, *ai*, *u* áll, a megelőző *i*, *t*, *u* (a előtt *o*) kiejtést nyer, pl. *Tamirl* = *Tamurl* = *Tamul*, mert a megelőző *a* miatt nem változhatott *ü-re*; *viđu* (ház, vitykó) = *vûđu*, *tîra*- (tár) = *to^{ra}*, mert *u+a* combinatio nem kedvelt.

Az *e*, *ê* önhangzók *t*, *d*, *n* celebralisok előtt *ö*, *ô* kiejtésűek, ha *a*, *ai* önhangzók jelenléte azt nem akadályozza.

Ismeretes, hogy a magyar közép *e* mindig felcserélhető az *ö*-vel, *fel* = *föl*, *meg* = *mög* stb.

Az *ai* ikerönhangzó, a mely *aj* combinációval váltakozik, csak kezdő szótagban *a-i*, különben *ei*-re gyengül pl. *kai* (kéz) de *kar-ei* (karaj, karé) és nem *karai*.

Figyelt. A hindu, sanskrit és egyéb idegen szók írására használtak még 1. *kš*, 2. *š*, 3. *ž*, 4. *s*, 5. *sr*, 6. *s*, 7. *h* idegen betűk. Az irodalmi tamul azonban a *kš* helyett *kk*, vagy *ts* vagy *s-et*, az *š*, *ž* helyett pedig *s-et* használ; kezdő *h* elesik, két önhangzó között pedig *g* által helyettesítetik. A többi idegen hangokat az irodalmi nyelv nem használja.

A testvérnyelvek közül a *kannada* nyelvben a fentebbi nyelvhangokon kívül van még tiszta sziszegő *s* (*sz*) és tiszta palatalis *š* (*s*) meg *h*.

A telenguban tiszta dravida hangjelölésére a fentebbieken kívül van még *ts* (*cz*) és *ž* (*dz*) nyelvhang *a*, *â*, *o*, *ô*, *u*, *û* önhangzók előtt, mint a mongolban, míg *e*, *i*, stb. előtt ugyanazon betűk *ê* és *ž* kiejtésűek szintén a mongol írás szerint.

A különben szegény tuda nyelv minden testvérei közt a leggazdagabb nyelvhangokban, mert a fentebbi tamul hangokon kívül van *kh*-ja, *gh*-ja, új görög *ð*-ja és *f*-je, a melyet a többi testvérek kiejteni sem bírnak. Van *bh*-ja és *š*-se.

2. §. A TAMUL ÖNHANGZÓK FŐLOSZTÁSA.

A tamul önhangzók alhanguak, felhanguak és semlegesek. Az *a*, *â*, *o*, *ô* önhangzók alhanguak; az *i*, *u*, *e* önhangzók pedig egyszer felhanguak, mert ezek a rájuk következő *a*, *â* előtt kiejtésileg *o*-ra változnak és semlegesek azért, mert *a*, *â* után állhatnak pl. *tîra* = *to^{ra}*- (tár) *kumari* (szűz) = *komari*

Az önhangzók sorakozásának képletei ezek:

1. *a+a*, *a+i*, *a+u*, *a+e*;
2. *i+i*, *i+a*, *i+u*, *i+ê*, *i+ei*.
3. *u+u*, *u+i*, *u+ei*.

4. *e+e*, *e+u*, *e+i*, *e+ei*.
5. *ai+a*, *ai+u*;

6. *o+o*, *o+a*, *o+i*, *o+u*, *o+ei*.

Ellenben az ilyenféle sorakozás mint: *a+o*, *i+o*, *i+e*, *u+o*, *e+o*, *ai+o* és *o+e* igazi tamul szóban alig fordul elő.

Ezekből láthatni, hogy a vocalharmonia a tamulban nincs annyira kifejlődve, mint a török-tatár nyelvekben, de ezek egyhangúsága sem a mongol- mandsu és japáni nyelvekben sem a magyarban nem található fel.

A ragok és képzők nem idomulnak az igaz a töszóhangzója szerint, mint a mongol, török-tatár és magyar nyelvben, de mégis van rá eset pl. a telengu a tamul *in* loc. gen. possessivus ragját a hangrend szerint járó *na*, *ni* két alakban bírja, míg a tamul a magyar és mongol nyelvben szintén semlegesnek tekintett *i*-t tartotta meg.

Különben a ragokat illetőleg megjegyezhetjük, hogy azok tulajdonképpen önálló szók voltak, s hogy a magyar nyelv is csak később idomította át azokat pl. a Halotti Beszédben még «halál-nek, pukul-nek, uruszág-bele» stb. áll. a mai «halálnak, pokolnak, országba» helyett.

3. §. AZ ÖNHANGZÓK VÁLTOZÁSA.

A tamulok által a szó lelkének nevezett önhangzó változhatik mennyiségileg és minőségileg.

A mennyiségi változás kétféle: nyújtás és rövidítés.

A nyújtás származhatik: 1. két önhangzónak összevonása által, a midőn is valamely mássalhangzó esik ki azok közül, pl. *âl-am* (1. largeur; 2. ficus bengalensis pro *agal-am*, *√agalu*- s'étendre);

â-ppi (cuillère à pot, nagykalány; pro *aga-ppi*),

â-ppu (cuneus, coin, ék, ék-szeg pro *aga-ppu*, tkp. a távolító, tátó, nyitó, *√agalu*-),

â-kkei (ak-asztó, kötő, *√â'*, *yâ'*- lier),

tól (bőr, takaró, kéreg, pro *togalu*, *togulu*, takar-ó, bőr, burok stb.),

pâ-l (fél, cf. finn *puoli*, szlav *pol*, *pâ*- felez, *√pagu*-, *vagu*- vág, oszt),

pâ-di (id. *pâ*-, *pagu*-; *pâdi*- felez másodképzetű ige),

pêr (név, pro *peyar*, *pesar*, *pedar*).

vêr- (verítez pro *viyar*) stb.

Ilyen összevont alakoknak tartom a magyarban a többik között a magyar jár- (jár, tamul *nigarl*- pro *y-igarl* aller, marcher, tör. tat. *yügürü* és *jürü*-).

Lásd egyéb példákat a mássalhangzók elesése alatt.

2. Nyújtás származik valamely mássalhangzó hiánya vagy elesése folytán pl.

- tam. *tî* (tűz, *kuđagu tittü*, tuda *diđđ*, uráon *cič*)
- « *tû* (plume d'oiseau, székely *tulu* magyar *tolu*, *toll*, török *tüy*)
 - « *tû*-, *tûvu*- (jeter, magy. *dob* kann. *dobi*)
 - « *tâ* (hozz, adj pro *taru*-)
 - « *vâ* (pro *varu*, jere, mongol *ire*, *yire*!)

Ilyenek magyar *fû* tam. *pul*, *kô*, *kôv*, *kav* tam. *kal*.
A tamul *kân*- (lát, *kan*, szem) *vê*- (ég), *sâ*- (hal), *nô*- (nyavalyog) igeik nyújtott önhangzói a hiányzó igeképzőt pótolják s azért a múlt időben a képzők által a hiányzó pótoltnak tűnően föl, rövid hangzójukat visszakapják így: *kan-d-ên* (láttam), *ve-ndu* (égett), *settu* (meghalt) *nondu*. A *kân*- synonymja *kannu*- (lát, *kandit*) rövid hangzóju, mert képzője van.

Ezért az ilyenféle tünemények oka is, mint *pâdu* (szenvedés) *pâdu*- (szenved), *min* (csillag), *min*- (fénylik), *sûđu* (sütés), *sûđu*- (süt) stb. szerintem az, hogy a származékokban a hosszú önhangzók a hiányzó névszó-képzőket s így az *d*, *n* kettőzését pótolják.

Ép így a tamil *pannu* (vogul *pan*, *pen* magyar *-van*, *-ven*, *hat-van*, *het-ven*, tör. *on*, *en*, *an*, tíz, 10) egyik *n*-jének elejtése által *pán* alakot nyer.

A magyar nyelvben **vesz**- ige és **vész** névszó.

3. Az önhangzónyújtás előáll önhangzó elesése folytán, pl. *ór* (egy, pro *oru*), *ír* (két, pro *iru*), *ár* (érfő, értékes, *aru*- értékes lenni), *kár* (fekete, *karu*- ég, feketül, cf. *kor-om*), *pér* (nagy, *peru*- nagy lenni).

Nézetem szerint igen sok egytagú szó nyúlt hangzója a tamilban épen úgy, mint a magyarban nem mássalhangzó elesése folytán összevont két rövid önhangzóból való, hanem csupán valamely rövid kihangzó elesése folytán áll elő, a beszéd szervének több idő jutván az egy szótag nyújtására.

Az önhangzó nyújtásának különös esete fordul elő a telenguban, a hol a háromtagú szó kezdő önhangzója a második önhangzó után vetődve, azzal egy hosszúba olvad így: *a-varu* = *'v-a-aru* = *váru* (azok), *i-varu* = *'va-iru* = *víru* (ezek), *ad-ini* (azt) = *di-a-ni* = *dá-ni*; *id-ini* (ezt) = *'di-ini* = *díni*; *oralu* (tam. uralu = oralu, mong. *ór* mozsár) = *'ra-o-lu* = *rólu*. Ilyenféle nyújtás a mongol nép nyelvében észlelhető, a hol *toghor*- (tekereg) igéből *tóir*- és *daghari*- (áthalad, mül) -ból *dáir*-, *déir*- lesz.

Figyelem. Vajjon a magyar «tár» ige a tamil *tira*-, *tora*- igével szemben nem *tia-r*-féle átvetésből kapta-e hosszú önhangzóját, vagy talán azt egytagúságának köszöni?

Az önhangzó rövidülésének helye van, mint már a fentebbiekből kivehetni, akkor, midőn a szó terjedelme akár önhangzó, akár mássalhangzó tekintetében gyarapodik, pl. tamil *nán* vagy eredetibb alakban *án* (én, mong. *ina-du* = *'nadu*) ragozásánál *en*-re rövidül így: *en-a-du* (eny-é-m táp. en-é-az), *en-a-kku* (en-nek-em = nek-em), *en-n-ci* (en-g-em cf. mong. *'nama-igt*), *áru* (6), *aru-bán* (hat-van), *érlu* (hét), *erlu-bán* (het-ven).

Ezen változásnak természetes oka az, hogy a beszéd szerv a nominativusbeli vagy független álló szónak kiejtésénél több idővel rendelkezik, tehát nyújthat, míg ragozás vagy összetételnél több teendője lévén az előbbiekről az utóbbiakra kell sietnie.

Alig szükség említeni is, hogy az összhangzók ezen mennyiségi változásai a magyar nyelvben is meg vannak s hasonló okból származtathatók.

Érdekes, hogy a Tamul-féle nyelvekben is az önhangzó nyújtása és a mássalhangzó kettőzése egymást pótolja s épen ezért egymást kerülni látszanak pl. míg a tamil az emphatikus természetű *a* (a, az), *i* (e, i, ez) mutató névmásokat nem nyújtja, hanem kettőzi a következő szókezdő mássalhangzóját, vagy a hangréspótló *v*-t, addig a kannada és malayalam nyújtja a névmásokat így: Tam. *a-ppálé* (a-ffelé), *i-ppál-é* (e-ffelé), *a-vv-úr* („a' vár, vagy város), *i-vv-úr* („e' vár), kann. *á betta* („a' bérctz), *í betta* („e' bérctz); Tam. *ál-ón* = *all-ón* (hold, tkp. éjjelező).

A tamil emphatikus kiejtésre példa nyelvünkben a rendes népejtés és a régies «*a-nnép*hez, *a-bbor*» a kannada éjtésre pedig a zemplénies nyújtott «*á-tól*, *é-re*», és a göcseji *ó-ra* (arra), *ő-re* (erre).

Az önhangzók minőségi változása kétféle: hangrend követelte és a gyök több alakúságából következő változás.

A hangrend követeli, hogy *tira*-, *tora*-nak, *vidu*, *vidu*-nak és *kudei*- (kotor-) *kodei*-nak ejtessék stb. Ilyen hangrend miatt történő változás a telenguban az ilyenféle: *katti* (kés), *katti-ki* (késnek), de *kattu-lu* (kések) és *kattu-lu-ku* (késeknek) stb.

A gyökök többalakúságából folyó, önhangzói váltakozásokra példák. *aga-du* (hauteur, lieu élevé; magasság), *ákkam* (élévation, hauteur, accroissement), *úkkam* (id. *úkku*- monter, s'élever etc. *hág*), *ókkam* (id. *óngu*-, s'élever, croître, pousser comme un arbre), *ekku*- (monter, se tenir sur la pointe des pieds; *ág-as-kod-ik*), *ehgu*- (monter, élever; rendre petit, fin, délicat, *hegy-ez*),

égu- (monter, s'élever, passer sur: *hág*), *adi*' = *idi*'- (üt; frapper), *adei*, *idei*, *udu* (köz, közelség), *adaru*-, *udaru*-, *kudaru*- (hadar, lehadar), *amungu*-, *numungu*- (nyom-úl, nyomódik), *al*, *el* (éj: nuit; sötétség, az alu-vás ideje), *alei*, *ólam* (hullám, mer. flot), *adei*, *udei* (öltöny), *iyalu* = *élu*-, *ollu*- (ill-ik, illő, al-ku, al-kalom), *ili*-, *uló-ngu*- (être bas etc. le, lejt, al, alatt), *irangal* (irgal-om), *urugal* (j-orgal-om), *karssi*'-, *kerssi*'- (harsog), *kađum*, *kođum* (Szék. gacsz), *kađei*-, *kudei*'- (kotor, gödrösít), *kayiru* (corde cf. *kuy-ilu*- lier: *kattu*- köt- magy. köt-el), *kali*'- (**kel** = käl-; s'élever, croître, pousser etc.), *kálu* (**kél**: s'élever etc.), *kil-am-bu*- (se lever, s'élever, croître etc. **köl**), *kilaru* (**kel-t**, exciter, réveiller, fair sortir), *kilar*'- (id.), *siva*'-, *se*-, *sé*-, *sey*- (vörös lenni = jó, szép, l. a szótárt), *terru*- (teTTu-), *tórru*- (tóTTu-, tet-ik, föl-tet-szik). stb.

Ezen rövid összeállításból láthatni, hogy a tamil nyelv gyökei is csaknem mindig párosok, mint a magyar nyelvéi, vagyis Lugasy szerint minden «*magyar*» gyöknek megvan a «*megyer*» párja; láthatni továbbá, hogy az *a*-nak felhangulag legtöbbször *e* a megfelelője, alhangulag pedig *o*, mert az *u*, a mint előbb említettük *a* és *ei* előtt *o* kiejtésű.

De azt is láthatni, hogy az összehasonlításnál az önhangzók legfőlegb csak mennyiségük tekintetében jöhetnek számításba; hisz saját nyelvünkben sokszor ugyanazon egy gyök az önhangzók egész scaláján keresztül megy, pl. *kel* (käl), *kél* (kél) *köl-t*, *kül-d*, (kann. *kaluhisu*- kel-eszt = küld); *hev*, *hév*, *hő*; *serül*, *sirül*, *surül* stb.

Figyelem. A hangképződés elmélete szerint az *u* önhangzó kiejtésénél a gége lesüllyedvén az attól számított szájcso a leghosszabb s így nem csodálkozhatni, hogy egy hosszú *ó*-nak akárhányszor egy rövid vagy közönséges *u* felel meg, pl. tam *punci* = magy. *pónya*, tam *purósci* = magy. *pórász*, német Bude = magy. *bóddé* stb.

4. §. A TAMUL MÁSSALHANGZÓK FELOSZTÁSA ÉS SORAKOZÁSA.

A tamil mássalhangzók három osztályúak: erősek (*vall-inam*, erősnemű) *k*, *s*, *t*, *p*, *r* | gyengék (*mell-inam*): *n*, *ñ*, *u*, *u*, *m*, a melyekhez számítandók kiejtésileg *g*, *s* (*š*), *d*, *d*, *b* | közepesek (*ideyinam*): *y*, *r*, *l*, *v*, *rl*, *l*.

Egymás mellett, azaz két önhangzó között megférnek egymással, 1. csupa erősek, 2. csupa gyengék, 3. csupa közepesek vagy 4. közepesek, *a*) erősekkel és *β*) gyengékkel, a következő képletek szerint:

1. *kk*, *ss*, *tt*, *tt*, *pp*, *rr*; *tk*, *ts* (*tš*), *tp*; *rk*, *rs* (*rč*), *rp*.
2. *nn*, *ññ*, *uu*, *uu*, *mm* (*nn*); *ng*; *ns*; *nd*, *nm*; *nd*, *nó*, *nm*.
3. *yy*, *r*, *ll*, *vv*, *ll*; *yv*, *rv*, *lv*, *rlv*.
4. *a*) *ykk*, *yss*, *ytt*, *ypp*; *rkk*, *rss*, *rtt*, *rpp*; *rlkk*, *rlss*, *rltt*, *rlpp*;
β) *yg*, *yd*, *ynd*, *yó ym*; *rg*, *rd*, *rnd*, *rb*, *rm*; *rlg*, *rlđ*, *rlnd*, *rlb*; *lg*.

Vége az *áydám* (*h, ç*)-nak *d, r, g* mássalhangzókkal való csoportosulata, *gd, gr, gg*.

Minden egyéb mássalhangzó-csoport két hangzó között összeférhetlen s ha előfordulna, azt a főttebbi képlet szerint kell változtatni, vagy közbeszűrt önhangzó által az összeférhetlen mássalhangzókat szétválasztani, pl. sanscrit *rakta* a tamulban csak *ratta-m* (vér, réz, mert ez is vörös), sanscrit *tatya* (természet) a tamulban *tattuam* stb. Az utolsó szóban a *t* kettőzve van, mert egy *t* két önhangzó között *d* kiejtésű volna s nem felelne meg a scr. *t*-nek.

Minthogy a tanulok úgy irnak s különösen régebben irtak, mint nálunk néhol a nép gondatlanul beszél, a midőn a mondat egyes részeit egy szóvá olvasztja, pl. adja-j-ide-j-azt-a-kkaszát = adja ide azt a kaszát: azért a tamulban a mássalhangzók a szép hangzat miatt nemcsak szóképzésnél és szóragozásnál szenvednek idomító változást, hanem még sokszor a mondatszerkezetnél is.

A szóképzés, ragozás, szóösszetétel és szófűzés alkalmával vagy önhangzók önhangzókkal, vagy önhangzók mássalhangzókkal, vagy végre mássalhangzók mássalhangzókkal találkoznak s így a változás három esetét képezik.

1. Az önhangzók összetalálkozásánál a tamul és kannada nyelvben az történik, hogy a hangrés (hiatus) elkerülésére az *i, í, e, é, ai, ei* véghangzók után akármilyen is a következő önhangzó: *y (j)* szuratik közébe, pl. *varli-y-éngé?* (az út hol?) *ingé-y-unđu* (ihovvanaz, ihon van az). Az *a, á, u, ú, o, ó* és *ou* után *v* a hiatus üző, pl. *idu pú-v-ám* (ez virág ám).

A rövid *u* a tamul-féle nyelvekben csaknem mindig utóhangzat (enunciativus) lévén, ha nem áll rövid egytagú szó végén, rendszeren elesik, pl. *mád-illei* (marha nincs, *máđu*). Ugyanez történik gyakran a rövid *a*-val is egy másik *a* előtt, pl. *and-anda* (azon és azon = minden, *anda*). A *v* és *y*-on kívül hiatus üzőül leginkább *m, n* és *n* használtatik.

2. Az önhangzók és mássalhangzók találkozásánál, mint a többi Turánságban, úgy a Tamul-féle nyelvekben is a mássalhangzók gyengülése áll elő. Ezen gyengülés abban áll, hogy szó- vagy szótagkezdő *k, t, p* a tamul és kannada nyelvben önhangzó után *g, d, b*-re s néha a kannadában hasonlított *ç, b, m, v*-re gyengül. Az éjszaki Turánságban a csuvas nyelv kivételével a megelőző mássalhangzó lágyul csak a rákövetkező hangzó előtt, pl. mong. *tserek* (sereg) a genit-ban *tsereg-in* (seregé). A Tamul-féle nyelvekben az ellenkező történik, mert előző önhangzó miatt lágyul a következő erős mássalhangzó.

Minthogy a kezdő mássalhangzók gyengülése a tamulban és kannada nyelvben értelemkülönbséget szülhet, pl. *kani-dáy* (virginis mater) és *kani-ttáy* (virgo mater) jelentéssel bírván: azért szükséges ismerni, mikor van és mikor nincs gyengülésnek helye.

Midőn ilyen összetalálkozás daczára a mássalhangzó gyengülése nem kívánatos, akkor a *k, t, p* a tamul nyelvben kettőzódik, a mint a főttebbi példa mutatja; a kannada írásilag is megkülönböztetvén az erős mássalhangzókat a gyengéktől, a hol gyengülés van, gyengét ír s a hol nincs, marad a kemény.

Fegyzet. Nevezetes, hogy a tamul *s*-nek nincs gyengülése *ç*-re, mint a kannadában, hanem csak keményedése, minthogy kettőzése *ç-t* (cs) jelent.

A gyengülés főbb esetei:

- k, s, t, p* megelőző önhangzó után nem kettőzódik, tehát *g, s, d, b*-re lágyulnak: pl. *kalviyinmei ganñirand-inmei* (tudománytalanság, két szemnélküliség).
- Genitivus helyett alanyesetben álló személynevek után, pl. *tan-gei-gai* (a hug keze tkp. hugjuk keze).

3. Az *a* végű participium és legtöbb *a* végű melléknév után, pl. *nalla barlam* (jó gyümölcs).

4. Az igék személyei után, *a*-végű optativus, *d*-végű tagadó 3-dik személy és az *-ndu* végű gerundium után, valamint az aoristusi participium helyett álló igető után, pl. *virí-gadir* (pro *viriyum*, viruló gabnafej).

5. *Adu* (az), *idu* (ez), *ní, síru* (piczi), *maru, véru* (más) stb. után pl. *idu dinmei* (ez gonoszság) stb.

Fegyzet. A *y, r* és *rl* végű szók szintén úgy tekintetnek, mintha hangzóval végződnének, a nem jelzőül álló *y, r, rl* végű szók után is lágyulnak a szóbeli mássalhangzók.

Nem lágy a szókezdő *k, s, t, p*, tehát kettőztetnek a következő esetekben:

1. A nem-személyre vonatkozó névszóknál, midőn ezek genitivus vagy jelzői minőségben állanak, pl. *puli-ttől* (kann. *huli dogalu*, tigrisbőr).

2. A dativus, határozott accusativus és *á, ú* végű nominativus után, pl. *adarku-ppin* (annak utána), *idei ppár* (ezt nézd).

3. Az igéknél az *a*-végű jelen, *-ttu, -ttu, -rru* és *i*-végű múlt, meg az *á*-végű gerundium után.

4. Az *e, í, a, enda, inda, anda* emphaticus természetű kérdő és mutató névmások, továbbá *pudu* (új), *podu* (összes, közös), *tani* (egyedül), *marra* (más) stb. után.

5. A *y, r, rl*-végű jelzőül álló szók után.

Általában azt vehetni észre, hogy a bármily tekintetben súlyos vagy nyomatékos végzet után a *k, s, t, p* természetszerűleg keménynek marad, hogy az előző súlyos szótag által el ne nyelettessék.

A szép hangzat követelte változás 3-dik esete abban áll, hogy a szóvégző *n, m, n, l* és *l* mássalhangzók a *k, s, t, p* szókezdőkkel összekerülvén a főttebbi mássalhangzók társulhatásának törvénye szerint változnak és áthasonúlnak.

A tamul mássalhangzók változása és áthasonulása szóképzés, szóösszetétel, ragozás és néha a mondatszerkezet alkalmával is.

- $n+k=tk$ pl. *mañ-kalam* (föld-edény, *mañ* föld).
 $n+s=ts$ pl. *mañ-sádi* (föld-korsó, *mañ*), *kát-si*, (pro *kán-si* látás).
 $n+p=tp$ pl. *mañ-pattiram* (föld-edény, *mañ*).
 $n+tu=tt$ pl. *kán-tu = ká-ttu* (lát-tat = mutat; *kán-*, lát).
- $n+k=rk$ pl. *pon-kalam = por-kalam* (arany v. fém-edény, *pon* arany, fém).
 $n+s=rs$ (= *rç*) pl. *por-silei* (arany-szobor, *pon*).
 $n+p=rp$ pl. *por-pattiram* (arany-edény, *pon*).
 $n+t=rr$ (=TT) pl. *por-ragađu* (*pon-ta, ađu* h. arany-lemez).

EGY HOSSZÚ VAGY TOBB RÖVID SZÓTAGÚ SZÓKBAN:

- $n+n=n$ pl. *vin-nasei = vñnasei* (hiú vágy, *vin* hiú, *nasei* vágy).
 $n+n=n$ pl. *kán-nilam = kánilam* (erdő-föld, *kán* erdő), *ván-náđu = vá-náđu* (mennyország).
 $l+n=n$ pl. *nál-nāngu = nā-nāngu* ($4 \times 4 = 16$).
 $l+n=n$ pl. *iruñ-nikkínān = iruñnikkínān* (a borút eloszlatta, *iruñ* borulat).
 $m+n=n$ pl. *nām nađand-óm = nānadandóm* (mink jártunk).

RÖVID EGYTAGÚAKBAN:

- $n+n=nñ$ pl. *kañ-nir = kaññir* (szem-nyirok = könnyű; költészetben *kañir*, nép kiejtés szerint *kaññi*).

eredetibb a magyar *takar-it* (megtakarít, betakarít, takarékos), valamint a tamul *siri-ppu* (plaisanterie) szónál is a magyar *teré-fa* stb.

Egyéb példákat lásd a szótárban *s* alatt.

ñ (ny).

A tamul *ñ* rendszeren a *ṣ* (ds)-nek nasalisa *s* így *m*, *n*-ből származik *s* előtt pl. *kāyum-sori* (hév-surló) = *kāñ-sori* (csalán). *Oru-sari-* (egyfelé dűl) igéből *oñ-sari-* lesz. Azonban szókezdőül is áll *s* ekkor váltakozik az *n*-nel, mint a magyar nyelvben, pl. *nararru* = *nararru* (*naraTTu-* faire résonner, retentir, toucher les instrumens cf. nyerít és nyirettyű); *nāyiru* = *nāyiru* (le soleil cf. m. nyár, mint a nap évszaka) stb.

A sanscrit *ṣṇ* combinatiót a tamul *ñ*-re gyengíti, pl. *ṣṇāna* (sagesse, connaissance, slv. znanie) = tam. *nānam*, *ṣṇāpaka* = *nābagam* (emlékezet).

t, d.

Az európaiakra nézve kényelmetlen kiejtésű cerebralis vagy helyesebben palatalis *t*, *d*, *n*, *rl*, *l* nyelvhangok, a melyek a Tamul-féle nyelvekben szót nem kezdhetnek, igen változékonyak nemcsak a társnyelvekben, hanem még ugyanazon nyelvben is.

A két önhangzó közt álló *d* leginkább a rokon *rl*-be *s* ez által *l*-be szokott átmenni, de néha a kemény *r*-be is, pl. a sanscrit *nādi* = tam. *nārli* vagy *nāli* (mérték); a tamul *nada'* (marcher, aller), *nādu* (pays), a tudában *nar*, illetőleg *nār*, *nór*.

A dél-indiaiak palatalis *d*-jének megfelel a nyugati finnek rezgő *d*-je, a mely hol *l*-nek, hol *r*-nek hangzik, mint pl. *tahdon* = *tahlon*, *tahron*. A mongolban *t*, *d*, a tör. tatár nyelvekben *z* vagy *č* a megfelelő, pl. mong. *ṣada-* (földbe szúr), *ṣatala-* (passer-, gáz-ol) = tat. *kaz-* (földbe szúr), *kič-*, *gáč-* (passer) = tam. *kaḍavu-* (enfonceur un clon etc.) és *kada'* (passer, traverser), a mely az utolsó a magyar «gáz-ol» szó gyöke.

Ismerve, hogy a magyar *d* váltakozik *a*) *gy*-vel, pl. *térd* = *térgy*, *dészü* = *gyészü* és *gyüszü*, *diamant* = *gyémánt* stb. *β*) *z*-vel, pl. *gondol-kod-ik* = *gondol-koz-ik*, *γ*) *dz*-vel pl. *gyöker-ed-* = *gyökeredz-ik*, *δ*) *sz*-sziszegővel pl. *alud-* = *alusz-ik* stb. nem lephet meg, ha a tamul *d*-vel *gy* (*d'*), *z*, *cz*, *d*, *t*, *s* mássalhangzókat állítunk szembe, pl. *idu-* (ad-), *kaḍum*, *koḍum* (gacz, szék.), *kudi* (gugyi), *pidi* (püdü, *boda* = fogantyú), *koḍugu-* (koczog), *kaḍa'* (gázol) stb.

A palatalis *tt* (= *t*) váltakozik *ss* (= *č*)-vel, pl. *kassu* (band, lien, ruban, ceinture etc. *kaṭṭu-* lier), *β*) *rr* (TT)-vel, pl. *agattu-* (tágít) pro *agarru-* (pro agal-tu-).

Ezen erős palatalisnak a magyarban a megfelelő leginkább *t*, *ty*, *sz* és *cz*, pl. *kaṭṭu-* (köt), *tattu-* (csattog), *poṭṭu* (petty), *tattu* (tat, hajó tatja), *tattu-* (tasz-it), *koṭṭu-* (kocz-og) stb.

n.

A palatalis *n* a palatalis *d* nasalisa *s* mint ilyen leginkább *e* mellett áll. A hol nem eredeti, ott *l*-ből lett a rákövetkező *n*, *m* miatt, pl. *teḷ-nír* (tisza víz) = *tennir*, *muḷ-muḍi* (tövis koszorú) = *mun-muḍi*.

A magyarban ezen palatalisnak legtöbbször a lágy *ny* *s* azután a dentalis *n* felel meg, a mint a szótárban láthatni.

A tamul *anni* (femme du frère aîné) úgy viszonylik a magyar *ányu*, *ányi* (ánd'i (id)-hoz, mint a népies tamul *onnu* (egy), az *onru ondu*-hoz. A tamul *n*-nek a többi testvéryelvekben is igen gyakran dentalis *n* felel meg, pl. tam. *kan* (szem, a kandi, kandics stb. gyöke) és *vin*, mint a *vān*, *vān-am*, *mān-am* (mennye, ciel) változatának a telenguban *kannu* és *vinnu* a megfelelő.

t, d.

A dentalis *t*-nek leggyakoribb változata *a*) *ss*, a minek különösen *ai*, *ei*, *i* után és *i* előtt van helye és *β*) *rr* (TT), pl. *purei-ssal* pro *pureital* (férczel-és, coudre, ravauder etc.) *vissu-* = *vittu-* (fouetter), *tārl-ssi* = *tārl-tti* (törpület), *mārru* és *māttu* (más, másítás, helyettesítés): *nērru* és *nētti* (élégance).

A *d* az *i* után szintén átváltozhatik *s*-re, mint *idi-sal* (rom, romlás) pro *idi-dal*. CALDWELL szerint *videi* (grain de blé, sémence), a *virei* (id. et sperma, testicules) szóval azonos volna. Én szerintem *virei* a hasonjelentésű mongol *üre* és magyar *here* társa, tam. *virei-y-edu-* (here-szed) annyi, mint *herél*.

Figyelemre méltó, hogy itt az önhangzók eléfélel hatnak, míg a többi Turánságban visszafelé; azonban én a magyar «mor-zsa» szót a tamul *muri-* (összetör) igével egyenlő gyökből származottnak tartom a tam. *muri-ssal* módjára, tehát szintén előfélel hatás alatt pro mor-ta.

A magyarban a tamul szókezdő *t*-nek megfelelnek a *t*, *d*, *cs*, *s*, *sz*, *z* és *gy* (dj, dy, d') egymás közt rokon és váltakozható hangok.

n.

A tamul írásban ezen nyelvhang két különböző betűvel íratik. Az első alakú az abécédében a nyolczadik, a második pedig a legutolsó. Az első alakú *n* szókezdetén, a *d* nasalisaúl és továbbá sanscrit szókban használtatik; míg a második alakú *n* szókezdőül nem használtatik, hanem csak a szótestben és ott az erős *r* nasalisa.

A kezdő *n* váltakozik a szókezdetén *a*) a lágy *ñ* (ny) mássalhangzóval, a mint láttuk, *β*) a *y*- (j) vel, pl. sanscrit *yugam* (jugum) a tamulban *nugam*; *Yama* (halál isten) = *Naman*, *γ*) az *m*-mel, minthogy minden végső *m* a rákövetkező szókezdő *t* és *n*-je előtt ilyen *n*-re változik, pl. *nām-tandōm* = *nān-dandōn* (mi adtunk).

Minthogy az *n* minden dél-indiai, de különösen a tamul nyelvben igen-igen kedvelt nyelvhang: azért az én véleményem az, hogy az *n* éppen úgy, mint a *y* több esetben csupán előtét és nem lényeges rész. Így *nān* irodalmilag *yān* (én), eredetileg csak *ān* vagy *ēn*, a mit igazol nemcsak a tuda *s* más testvéryelvben látható *ān*, hanem a *nān*, *yān*-nak ragozási alapja az *ēn*, *en*, meg az *-ēn* (én) *s -ām*, *-ōm* (mink) személyragok is. A mongolban a *bi* (ego) személynévmásnak két ragozási alapja van, *mi* és *na*, de ez *ina* helyett áll *s* így a közelre mutató *i*, *e* hangokat tartalmazván, a tamul *ēn*, magyar *én* alakot tartom az eredetinek. Ilyen *n* előtételt látok a következőkben:

- tamul *n-il-*, *n-illu-*, *gond*, *ela*, magyar *áll*, cf. Man. *ilī-* (stehen),
 « *n-insu-* « kann. *isu-* « *úsz*,
 « *anugu-* = tamul *n-anugu*, tör. tat. *y-anas-* (s'approcher),
 « *ivaru-* (s'élever, monter) = *nivaru-* (s'élever, être haut ect.),
 « *neri*, magyar *irány*, *erány*,
 « *n-em-bu-*, *nemb-al*, magyar *em-el*,
 « *n-erru* (teg-nap, cf. kann. *tika* podex. Tam. *irru* = m. *utó*, azaz a teg-nap annyi, mint az utóbbi nap),
 « *n-irlal* (ombrage, ombre), magyar *erny-ő*, *árny*,
 « *n-uḷei* (petit, bas, inférieur, tam. *ilī*, magyar *alj*, *aljas*,
 « *nuru* (bourgeon, rejeton), Mong. *üre*, « *rū-gy*,
 stb.

A tamul kezdő *n*-nek tűnékenységét látszanak mutatni ilyenfélek, tam. *neri-* = *teri-* (briser, tör), *nimiṇḍu-* = *simiṇḍu-* (csipint, pincer, prendre à la dérobée).

A tamul szókezdő *n*-nek a magyarban megfelel jórészt az *a) n* és *ny*, *β) l*, mert a mint tudjuk a tamulban eredetileg *l* szót nem kezdhetett; *γ) néhány* esetben *m* és *v*. A magyar *jár* (yaar) igét vehetnők a tuda *nar* párjának is, minthogy az *n* és *j* változik, de a hosszú önhangzó miatt inkább a tamul *nigarl*- igével tartom egynek.

A szókezdő *n* tűnékenységére érdekes a Mandsu *imengi* = *nimengi* (Fett), *niru-* (malen) = Tam. *niram* (couleur). Magy. *ír* (ken, színez); *n-isu-* (ausrutschen) = Magy. *isz-am*, Man. *'ile-* (lecken) = Magy. *nyal-* s így a Man. *'ile-ngu* nem Lat. lingua, hanem a Magy. *nyal*, *nyel* ige csonkult *ile-* alakjának származéka.

P, B.

A Tamul-féle nyelvek legtöbbszörében e két labialis nincs helyzethez kötve, mert állhat szókezdőként és a szótestben egyaránt. Csak a tamul nyelvben nem választható el egymástól, minthogy két hangzó között egy *p* nincs, hanem csak *b* és két *b* sincs, hanem csak *p*. Tehát e nyelvben *p*-ből lesz a *b*, a mely két hangzó között még *v*-re hajlandó válni, pl. *pābam* és *pāvam* (vétek). Magában a tamul nyelvben a kezdő *p* váltakozik *m*-mel és *v*-vel, pl. *pokkul* (szék. **pokla**, köldök) = *mokkul*; *parāndu-*, = *purāndu-*, *pirāndu-* = *virāndu* (gratter, se gratter, égratigner etc. cf. magy. **borz-úl**, **borz-ít**).

A *p*-nek legnevezetesebb változása az, a melyet a kannadában látunk, a hol minden szókezdő *p* újabb idő óta *h*-ra változik, pl. régi *pottu* = *hottu* (idő), *pottare* = *hotāre*, *hottāre* (early morning, régi magyar *hoda*), régi *pode* = *hotte* (belly, *has?*) stb. A magyarban labialis és *h* közötti váltakozásra példa a székely *újj-begy* pro *újj-hegy*; továbbá *hü-velyk* = *fő-velyk*, tör. tat. *baš-parmak*, azaz fő-újj, = kann. *heḅ beraḷu* (the thumb = great finger), tamul *peru viral* (öreg újj). A magyar «*velyk*» = tuda *belh*, a mely a kann. *beraḷu*, tam. *viral*-nak felel meg; a m. *hü* pedig = kann. *heḅ* (great, t. i. a fő).

A tamul szókezdő *p*-nek a magyarban megfelel *p*, *b*, *v*, *f* és néha *m*, azaz ugyanazon hangok, a melyek váltakoznak egymás közt a magyarban is. Láss példákat a szó-
tárban.

m.

Hogy a tamul vég-*m* rákövetkező *s* előtt *n*-re és *t* előtt *n*-re változik, említők az *n* és *n* betűknél. Az *m*, különösen szókezdő *m* váltakozik *v*-vel, pl. *misei* = *visei* (bajusz): *miru-*, *viru-* (transgresser, désobéir etc.), *murluṅgu-*, *viruṅgu-* (devorer, absorber) stb.

A testvéryelvekben az *m* szintén *v*-vel váltakozik, pl. régi kann. *n-ām* (mi) és *nim* (ti), ma *nāvu* és *nīvu*; a tamul *māmi* (anyós) a kudaguban *māvi* stb.

A tamul szókezdő *m*-nek a magyarban megfelel *m* és *b* meg ennek *v* és *f* változata, néhány esetben pedig *ny*, pl. *mukku-* (nyög), *muyal* (nyúl) stb. Példákat láss a szó-
tárban.

y (j).

A *y*-nek a dél-indiai turáni nyelvekben az a különös sajátága van, hogy a míg minden szókezdő *e*, *é* elébe jó kiejtésileg és iratik minden vég *e*, *é* után, ha rá önhangzó következik: addig szókezdő egyéb önhangzó előtt csaknem oly kiállhatatlan, mint az *r*, *l*, a miért is *ya*, *yo*, *yu* kezdetű sanscrit eredetű szókban *n*-nel cseréltetik föl, a mint az *n*-nél láttuk.

Ilyen *y* előtételt kedvel a mongol nép, a melynek kiejtése szerint *ire* = *yire* (jere! gyere!), *itse-* (hisz) = *yitse*, *imān* = *yamān* (kecske).

Az árya nyelvek közül az *e*, *i*-nek *j*-sítését különösen szereti az orosz nyelv, a melyben minden *e*-vel kezdődő szó *j*-vel ejtetik, pl. Európa = *yevropa* s a szótestben *t*, *d*, *l*, *n* minden *e*, *i* előtt *ty*, *gy*, *ly*, *ny* kiejtésűvé lesz, pl. *statistica* oroszul *sztyatyisz-*

tyika, a mit a többi szlávok rendszeren nem birnak kiejteni. Szókezdő *y* a kannada nyelvben *d*-vel váltakozik, pl. *yāva* (mong. *yāu*, *yū*, mely?) = *dāva*, cf. Jap. *do?*.

Ehhez hasonló a magyarban a *j*-nek *gy*-(*dy*)-vel való váltakozása, pl. *jő* = *győ*, *javul* = *gyavul*, *jere* = *gyere* stb., úgy hogy a magyarban *j* (*y*), *gy* és *d* egymás közt váltakoznak.

A szótestben levő *y*-nek *s* sziszegővel való váltakozását láttuk az *s*-nél. Minthogy a tamulban írásilag *y*-vel kezdődő szók száma csak egy pár, azért *j* (*y*), *gy* (*dy*) kezdetű magyar szók párját a tamulban az önhangzó kezdetűek között kell keresni, pl. tam. *ettu-* = kann. *yettu-* = tör. tat. *yit*, *yāt* = magyar *jút* (pouvoir être atteint, être accessible, atteindre etc. *ettuvi'*, kann. *yett-isu*, *laisser parvenir*, *juttat*). A magyar *jút* hosszú, mert egy szótagú és egy mássalhangzóval végződik.

További példák *éda*, *y-éd-an* (ját, ami, compagnon), *en-*, *ennu-*, *y-ennu* = kann. *yenisu* (to think, to suppose, to imagine, magy. **gyanú**, **gyanít**, **gyan-ánt**, kann. *yene* like), *ádu-* (játék, mong. *nada-*).

Jegyzet. A *y* (*j*) előtét nemcsak a dél-indiai és mongol nyelvekben, hanem a mandsu és T-tatár nyelvekben is gyakori s minthogy eme nyelvekben a *y* váltakozik a *z*, *ž*-vel, éppen mint a Tam-féle nyelvekben az *s* hanggal: azért eme nyelvekben sok szó ezen előtét által mintegy álarcozva van, pl. Man. *ž-uru* (doppelt) = Tam. *iru* (deux), Man. *ž-ala-* (ruhen, stecken bleiben), Tam. *al-gu* id. Man. *ž-ali-nga* (falsch; T-tat. *jal-an*, *žal-yan*) = Magy. **ál**, Man. *ž-ali-da-* (betrügen), Magy. *ál-tat* stb.

r, rl (r), r.

A tamulnak három *r*-je van: az első a közönséges *r*, a második a vegyes vagy rezgő *rl*, a harmadik az erős vagy perrgő (perreg) *r*.

1. A közönséges *r* váltakozik magában a tamulban: *a)* a perrgő *r*-rel és *β)* a vegyes *rl*-lel, pl. *piri'* = *piri'* (férdel), *vár-ttei*, *vártei* (szó); *vir-* (s'ouvrir, s'épanouir, briller, cf. *virul*, *virad*), *virh'*, *virli-tt-iru'* (veiller, vir-asz-t), *viru-* (se fendre, être clair, évident); *karu-*, *karu-* (devenir noir, kor-om); *muri-* és *muri-* (morzsa lesz); *kura* és *kurla* (gyenge).

A tamul *parisei* (pajizs) a malajálamban *palisa* s ezen alakból való az olasz stb. *pavese* valószínűleg a Hünök által.

2. A vegyes *rl* magában a tamulban váltakozik: *a)* *l*-lel és *β)* közönséges *r*-rel, pl. tam. *kēl*, *kērl* (kér, hall), *kurla*, *kura* (gyenge). A testvéryelvekben ezen *rl* váltakozik *d* és *l* cerebrealisokkal meg közönséges *r*-rel, pl. tam. *kōrli* = gonđ *kur* (cf. slav. *kur*, *kuritsa*, m. csür-ke, csir-ke) = telengu *kōdi*, kann. *kōli* (a fowl cf. magyar *golya*). Néha meg *n*-nel is, pl. tam. *murlugu-* (merül) = telengu *munugu* (to sink), tamul *kurlu* = kann. *kuni* (a hole), tam. *porludu* (kor, idő) = tuḷu *pordu* = régi kann. *pottu* és mai *hottu*.

3. A perrgő *r*, a mely igen sokszor *l*, *n* folyékonyokból származik rákövetkező *k*, *s*, *t*, *p* mássalhangzók hatása folytán váltakozik, a mint fentebb láttuk *r* és *rl* folyékonyokkal, továbbá a nyelvtársakban *ž* és *d*-vel, pl. tamul *muru* (három), *aru* (hat), *nuru* (száz), a tuḷuban *mūži*, *āži* és *nūdu* (cf. tör. tat. *yūz*, csuv. *sūr*). A kettős *rr* (TT) váltakozik magában a tamulban *tt* és *ss* keményekkel, pl. *murrūḍum* és *mussūḍum* (egészen, mind), *poirru* = *possu* (ment), *ayirru* = *assu* (lett).

Hogy ezen különböző nyelvhangok viszonyát a magyar nyelvéhez képest jobban átlássuk, nézzük a következő rövid összeállítást mind a három *r*-ből.

<i>ari-</i> (ara-t, couper) vide <i>aru'</i> .	<i>agarlān</i> (egér, espece de rat).	<i>ari-</i> (ér-t, savoir, connaître).
<i>arei'</i> (őröl, moudre).	<i>agarl-</i> vide <i>arl-</i> .	<i>aru</i> (ér, rivière, route etc.).
<i>ār</i> (ár, tranchant, pointe d'une arme).	<i>arluḅ-aru</i> (irigy-kedik, être jaloux du bien d'autrui).	<i>aru'</i> (ara-t, moissonner etc.).
		<i>arudi</i> (ér-ték, prix).

ár (ár, ár-ad, abonder).

arul vide *irangal*.

aru-gu (ernyő, ombrelle).

ír' (ír-t, exstirpare).

iram (ír-gy; humidité).

irangal, urugal (irgal-om,

jorg-al-om, misericordia).

urínu- (horny-ol; froter,

gratter etc.).

úr (vár, város, úr: bourg,

ville, village).

eri- (ver, verőfény, brûler,

être brûlant etc.)

stb.

árl, árlu (ár-ok, être pro-

fond, creux, *árlí'*- creuser,

árlíkkei nom. v.).

irlu' (hur-cza, hur-b-ol; trái-

ner, tirer etc.).

irlusu- (ír = kenő; froter,

enduire, *irludu,* graisse,

cf. *erludu-*).

irludei (ördög, démon).

irlumu, irlum (öröm, joie).

irlissu- (eresz-t, lâcher, abais-

ser).

urla-lu- (ireg, gurul-, tourner

rapidement).

úrliyan (ör, serviteur).

erludu- (ír, irat, écrire).

orli- (úr, ürül-, être évacué,

vidé etc.)

stb.

arei (vere-m-, antre, trou,

caverne).

arei- (ver, frapper etc.).

aram (erény, vertu).

irangu- (*iréi,* ere-sz, avant-

toit, cf. *irli-*).

irumand-iru' (örvend-ez, se

réjouir).

iréi (öreg, grand, chef, vieil-

lard, Dieu).

uru- (ér, érint, érkez-ik, venir,

arriver, toucher etc.).

urudi (erő, force).

úru- (f-orr, jaillir; *úru-nír*

forró nyirk, eau de source).

úru- (ár-ad-, l'eau croître,

augmenter).

úru- (össze-be-fór).

stb.

Ezen rövid összevetésből is, a melyet könnyű a szótárból bővíteni, észrevehetni először, hogy a tamul cerebralis *rl*-nek a magyarban csakugyan *r* legtöbbször a megfelelő; másodsor, hogy noha a magyar nyelv a kannada módjára nem tesz különbséget három *r* között, mégis a lágy *r* és erős *r* megkülönböztetésének a nyoma megvan.

Ismeretes, hogy az igazi turanismus jellemző sajátosságához tartozik az is, hogy eredetileg se *r*, se *l* nem állhat szó kezdetén; következőleg a ma *r*, *l* betűkkel kezdő szók minden valószínűség szerint eredetileg önhangzóval kezdődtek. Ezért tam. *irlumu*, magy. *öröm* eredetibb mint a finn *riemu*, magy. *al-á, al-ant*, tam. *árl-, ulu-ngu-, ilí-* (être bas, s'abaisser), kann. *ilí-mulugu-* (to dive under water, = magy. *le-* vagy *alá-merül*), eredetibb alakok, mint a rokonértelmű *«le, lent»* társak.

A Tamul-féle nyelvekben is meg van ezen sajátosság, a miért is a csupa *r*, *l* betűkkel kezdődő szók vagy idegen eredetűek, vagy olyanok, a melyek a kezdő önhangzó elvesztették, pl. telengu *rendu* = tam. *irendu, irandü* (kettő). A tamul jóval érzékenyebb lévén az idegen elem iránt, mint a többi testvéryelvek, *legalább irásilag nem ejti el r, l előtt az önhangzókat* s idegen szóknál az *r, l* elé önhangzókat tesz a hangrend szerint, így: scr. *róga* (betegség, maladie), a tamulban *u-róga-m* alakot ölt, míg a tel. és kannada az eredeti idegen alakban használja. Ezeknél fogva, midőn *r, l* kezdetű magyar szóknak a megfelelőket keressük a tamulban, *«ar, ir, ur, al, il, ul»* kezdetű szókban kell azokat keresnünk, a mint az alábbi rövid összeállítás mutatja.

Olyan tamul szók rövid sorozata, a melyek a tamulban önhangzóval, a magyarban pedig *r*-rel kezdődnek:

araffi (rett-eg, terreur).

aríuu (röv, v. röv-id, röv-ebb;

ari- être coupé, écourté

etc.).

arugan (rokon, parent, pro-

che).

aríkku- (rág-, rogner, etc.).

arukkali' (rököny, sz. être

effrayé etc.).

arlimbu (rom, ront, romb-ol,

romlik, ringy, rongy, *arli-*

se corrompre etc.).

arlugu- (rohad, se pourrir).

arlungu- (reng, remeg, craind-

re, flotter, fluctuer).

arlungu- (reny-he, être in-

dolent).

arlundu- (rogy-ik).

érea (rea, ra, re, *érea-kkattu-*

reá-köt = reá épít, bătır

dessus).

irugu- (reked, être serré,

coagulé, obstiné etc.).

irukkam (rekkenő-ség: état

de ce qui est resserré,

étouffant, lieu étroit, cha-

leur).

iribu (rém, rév; crainte, aver-

sion).

irévu (rév, révész, rivage,

bord, gué).

iréi- (riad, riv-al, crier, re-

tentir etc.).

urasu- (resz-el-, limer).

uróndei (ronda, saleté, im-

mondice).

stb.

irlinda (ringyó, bas, vil etc.).

stb.

irukku- (rag-ad-, serrer, pres-

ser etc.).

irú' (ró, briser, couper).

urandü-, urattu- (ránt, ránt-

otta, brûler, rôtir, griller).

urandei (el-ki-rándulás, dés-

union, séparation).

stb.

Minden hasáiban ott van a stb., de bizony az leginkább csak az első hasábi sorozatot illeti, mert a tamulban is csak a gyenge *r* elől eshetik ki az önhangzó, míg az *r* és *r* elől soha s így a magyar szókezdő *r*, a tamul első vagy közönséges *r*-jének felel meg.

l, l.

A tamul két *l* közül az első a közönséges *r*, a második a cerebralis *rl*-nek a megfelelője.

Az *l*-nek magában a tamulban a következő változatai vannak: *a*) erős *r*, mert minden rákövetkező *k, s, t, p* előtt mindig *r*-re változik, pl. *kar-kir-én* pro *kal-kir-én* (tanulok, Tkp. hallok); *β*) *n*, mert az *l* a rákövetkező *n, m* előtt *n*-re változik, pl. *nanneri* pro *nal-neri* (jó irány, jó út).

De néha az előbbi ok nélkül is *r*-re változik, pl. *niru-ttu-* pro *niluttu-* (állit).

γ) Váltakozik a társ *l*-lel, pl. *palli* = *palli* (falu, falv, village etc.), *vili, oli* (son, son articulé); *δ*) váltakozik a rezgő *rl*-lel, pl. *áli'*-, *várlí'*- (être joyeux, se réjouir); *ε*) *palan* = *payan* (haszon). A *palan* a Tam. *parlam* (érett gyümölcs) sanscritizált *phala* (gyümölcs) visszakölcsönzött alakjának tartatik; különben *payan* kannada alakba öltöztetve (lásd *p, b, s*) egészen a magyar *haszon* (gain, profit) szónak felel meg.

δ) *palam* és *pavam* (lingót) összeállítása által az *l*-nek azon változatára jöttünk volna, a mely különösen a régi magyarban gyakori vala, pl. *ov-d* = *old*, *vép* = *lép*, *alma* és *auma*, *szalma*, *szauma* stb.

Azonban nekem úgy látszik, hogy a tamul *l* vagy eltűnik egészen, a mint látni fogjuk, vagy áll ott, a hol a magyarban épen eltűnt, pl. *pul* = *fű*, *kadal* = *ked-v*.

A tuļu nyelvben a tamul és kannada vég *l*-je csaknem mindig *r*-re változik, pl. tam.

vil (iv, nyíl), kann. *billu* = *tuļu, vir*.

A cerebralis *l* a *k, s, t, p* mássalhangzók előtt *t*-re, *n, m* előtt pedig *n*-re változik. A testvéryelvekben minden ok nélkül *n* meg *n* által helyettesítettik, a tamulban *n*-né csak a szép hangzat miatt lesz, pl. tam. kan. *kol* (vesz, cf. mong. *zul-du-*), a tuľuban *kon-*, a telenguban pedig *konu-* és a tamulban *kol-du* (vett léve) helyett *kondu* lesz.

Valamint a három *r* összevetésénél azt láttuk, hogy a közönséges *r* az, a melynek legtöbbször a magyar kezdő *r* megfelel: úgy az *l*-eknél is kezdő magyar *l*-nek legtöbbször a közönséges tamul *l* a megfelelő, a mint a szótárban láthatni. A szótárban *ly* váltakozik az *l*-lel, míg *j* (*y*) és *r* csak gyéren fordul elő, pl. *tálu-* (túr), *telí'*- (terí-t), *velíru* (fejér). Ezen szónak «fehér» mása azt mutathatná, hogy a *j* csak *k*, vagy *g*-ből való s nem *l*-ből ezen módon: *l* = *ly* = *j*, azonban itt egyszerűen azt mondhatjuk, hogy az *l* elesett s *fe-ir fe-ér*-ben a *j* vagy *h* csak mint hiatus üző szerepel, sőt a tiszta gyök csupán *fe*, Tam. *ve*, a melyből lett *ve-l* (blanc) s ebből *vel-iru*.

v.

A tamul szótestbéli *v*-nek *g*-vel való váltakozását már föntebb láttuk, mint példát fölhozhatjuk itt *tevittu-* igét, a melynek mása *tegittu-* (remplir, tólt, tót). A tam. szó-kezdő *v*-nek a tuluban és kannadában többnyire *b* felel meg, pl. tam. *vilangu-* = kan. *belagu-* (magy. világ-ol, briller, reluire etc.). De vannak a kannadában s a többi testvérnyelvben esetek, a melyek azt mutatják, hogy a tamul szókezdő *v* nem mindig lényeges, hanem csupa elötét, pl. tam. *veppu* = kan. *ubbe*, ezen alaknak megfelel a magyar *öböl*, *öbölly*, *öblöz*, amannak pedig a «hev» és székely «leb» szó (cf. régi vep = lép). Ilyen *v* elötétes tamul szók vagy *v*-t vesztett magyar szók volnának még ezek:

v-ár- (ár-ad, se réprendre, s'élever etc.) cf. *ár-*.
v-ár-i (ár-am, déluge, inondation).
v-arli- (ár-ad, se réprendre, s'écouler, déborder etc.).
v-áy (áj, ájaz, aj, ajk, ouverture, bouche, lèvres etc.).
v-áy-dal (aj-tó, ajta-im, la porte).
v-ala-ru- (alud-, alv-ás, être couché, endormis).
v-árl-ttu- (ál-d; féliciter, bénir).
v-isumbu- (iszony-od-ik).
v-eru (úr, üres, vide, cf. *orli-*, *verisu* vacuité).
v-essu (izzó, chaud, ardent).
v-égu- (ég, brûler, végudal szék. égedelem, brûlure etc.).
veri' (örj-öng, être, devenir ivre, fou, possédé etc.).

És most lássunk példákat, a hol önhangzóval kezdődő tamul szóknak *v* kezdetű szók felelnek meg:

váj (áy-).
verőfény (*eri'*, *eri-*).
verem (*arei*).
véd (*ád-am*, *pádu-*).
vér (*eru-vei*).
v-isit (*isei*).
viszály (*isalu-*).
viszony (*iseivu*).
vig (*uga'*).
von- (*inukku-* olvasd *w-unukku-*).

A többi megfelelő hangok a magyarban *f*, *b*, *p*, *m* és *h* a kannada nyelvben látott módon.

rl lásd az *r* alatt.
l lásd az *l* alatt.
r lásd az *r* alatt.
n lásd a nyolczadik betüt.

H.

Ezen hang a Tamul-féle nyelvek legtöbbjében ép oly kevésbé kedvelt hang, mint a mongol és tör. tatár nyelvekben. Ezért a tamul a sanscrit szók kezdő *h*-ját elejti, a szótestben levőt két önhangzó közt álló *g*-vel írja, minthogy a tamul *g* némileg közeli a *gh*-hoz, pl. scr. *hiraniya* (or, gold) a tamulban *iraniyam* lesz (cf. m. arany?) cr. *sahája* = tam. *sagáya-m* (secours, assistance, cf. *segély*, vulgo *ságéj*). A kannada

nyelv *h*-val kezdődő szavai a régi nyelvben *p*-vel kezdődtek, a mint *p*, *b* alatt említettük.

Ezért *h*-val kezdődő magyar szóknak a tamulban vagy *k*-val, vagy önhangzóval kezdődő szók a megfelelőek, pl.:

<i>kakku-</i> (hák-og).	<i>udaru-</i> v. <i>kudaru-</i> (hadar-).
<i>kekkaṭṭam</i> (hahóta).	<i>oli</i> (hol-d, la lune).
<i>korukkei</i> (horkol).	<i>usa-nda</i> (hosz-u).
<i>karssi-</i> (harsog).	<i>urukku</i> (harag).
<i>kál</i> (hely).	<i>uri</i> (hurok, hur-k).
<i>koppul</i> (hopoly).	<i>égu-</i> (hág).
<i>kammal</i> (homály).	<i>isi'</i> (húz).
<i>kúvu-</i> (hív-).	stb.
stb.	

Egyéb példákat láss a szótárban.

6. §. MÁSSALHANGZÓK ELESÉSE A SZÓ KEZDETÉRŐL.

A szó kezdetéről elesni szoktak leginkább a következő mássalhangzók:

1. *k*. *appu-* = *kavvu-* (kap, vesz), *aralei* = *karlalei*, *kirlalei* (goitre), *an* cf. *kaṇ-avan* (kan. him), *avi'*, *kavi'* (káván, kéván), *anu-* cf. *kanu-kku* (reculer, se corrompre, 2. corrompre), *irli-* (être bas), *kírl* (dessous), *ila*, cf. *kurla* (gyenge).

2. *s*. *avei* = *sabei* (gyülekezet), *ikku* = *sikku* (bonyolultság), *ippi* = *sippi* (csigaház, cf. *sip*), *illi* = *silli* (lik), *imei-* = *simei'*, *simil-* (clignoter cf. *szem*).

Tam. *ir*, kann. *sir*, magy. *ser-ke* (lent, oeuf de pou); tam. *ivaru-*, magy. *sivár*, *sovár-og* (convoiter, désirer, être avare).

Magyarban: *áp*, *záp* | *ászló*, *zászló* | *álog*, *zálog* | *acskó*, *zacskó* stb.

3. *t*. tam. *ud-i* = kan. *tudi* (fuvó cf. magy. *tüdő*), tör. *dūd-ük*, magy. *duda*, slav. *duti*, *duy-*, *duw-*, *dud-ka*, tam. *udu-* (souffler, soupirer, *údiḍu-gurlal*, clarinette), *angassi* = *tangeissi* (húg); *agalu-* magy. *tágul*, szék. *takul*, tör. *dayin-* (széles lesz, szétvál); *oṭtu-* cf. *tottu-* (se coller, adhérer, s'attacher etc. cf. m. tetű, *oṭtukkuisu* petits pous, tetű kicsinye), *aṅg-am* (lieu où l'on s'arrête), *taṅgu-* (tanyáz), tam. *appu-*, magy. *tap*, *tapint*, *tapogat*, *tapaszt*.

4. *n*. tam. *aṭṭei*, magy. *nadaj* (sangsue) cf. tam. *iram* (írgy, humidité, moiteur) és tam. *n-ir*, *niram* (eau; magy. *nyír-k*), tam. *amuṅgu-* = *ṇemuṅgu-*, magy. *nyomul* (être depressé etc.).

5. *m*, *v*. tam. *alar* = *malar* (fleur), *mór-* (szagol) cf. tör. *burun*, magy. *orr*, *arr* (kettőzés a nyújtás helyett), *ayam*, *vayam*, *vasam* (fer, *vas* cf. *y*, *s*).

7. §. MÁSSALHANGZÓK ELESÉSE A SZÓTESTBŐL.

Már az önhangzók nyújtásánál láttuk, hogy két önhangzó között álló mássalhangzó eleshetik. Jelenleg az elesni hajlandó mássalhangzókat vesszük szemügyre.

1. *k*, illetőleg *g*: *ál-vu* (largeur, *agalu-*), *iru* = *igaru*, *igiru* (i-ny, gencive), *ér* (paire, p. de boeuf, charrue; cf. m. *iker*, tör. *igir* kettő); tam. *iral* (pro *igar-al* poumon etc. cf. magy. *sz-iger*, tör. *igär*, *yigär*, *žigär* id.).

2. *d*, *d*. *paḍar-* = *para'* (s'étendre); *ed-in* = *ē-n* (mi-n, miért?).
 Magy. *tudom* = *tom*, *látom* = *lám*.

gyarban vagy két mássalhangzó *sz-t*, vagy egy hosszú szótag a megfelelő. Azonban a székely *fütt, hütt* pro *fül-t fűjt, hült, hűjt* egészen a tamul *műttu-* pro *mültu* mintájára készült alak. A M. Ny. N. szótára ez egyszerű képzéssel nincs tisztában, pedig a régies *tanj-t, tan-ój-t* eléggé mutatja a dolog mentét.

A *gu, ngu, bu, mbu* végű középigéknek *kku, ŋpu* végű áthatói nézetem szerint szintén a *tu* képzőnek az előzőbe való áthasonulása által származnak pl. *perukku-* (örégbít) pro *perugu-tu-*, *tiruppu-* (térít) pro *tirumbu-tu, surukku* (szorgat) pro *suruŋgu-tu* (szorongat).

4. A *tu* (m. at, et) nomen acti-képző pl. *erludu-tu = erluttu* (irat 'erludu- ír), *pättu* pro *pádu-tu* (ének, dal, *pádu-* dalol. cf. *pacsirta*), *iruttu* (borul-at) pro *irulu-tu* (irulu-, borul).

5. Végre meg kell említeni a sok tamul ige által kívánt képzőkeményedést. A tamulban ugyanis az igék egy része a képzőket gyenge alakban, azaz gyenge kezdő mássalhangzóval kapja, a másik résznél pedig a képzők kemények, azaz kettős mássalhangzóval állók, pl. *aru-dal* (vágódás) és *aruttal* (vágás, aratás).

Mint hogy a kemény képzőt kívánó igék jórésze átható (transitivum) vagy míveltető (factitivum), azért a nyelvtanirók ezen esetet azon bölcséleti érveléssel akarják megfejtetni, hogy «a keménység által a nyelv természete az áthatást akarja feltüntetni». Azonban sok nem átható igénél is kemény a képző pl. *iru-ttal* (öröklés, maradás, létel; tör. *ir-mäk*). Ezen ellenkező körülmény, de még inkább a turáni nyelvek szelleme egyebütt kereszteti eme tünemény okát. Ez pedig az, hogy mindazon tamul igék, a melyek a képzőket kemény mássalhangzóval kívánják, *hiányosak, csonkák a képző tekintetében* pl. *aru-* (être coupé), mint intransitív ige teljes lehet, de *aru'* (couper, moissonner) mint transitív ige a magyar *ara-t* tanúsága szerint hiányos és ezen hiányt a képző kell hogy pótolja. Ezen hiányzó vagy lappangó képző a *g, v* így: *si'- si-kk-al, si-kku-gei, sikku-dal* (racler, polir; magy. *si-k, sik-it sikárl* etc.) egyfelől a *sig-il, sig-ili* (sikitó, instrument pour polir ou égaliser) szó gyökével, másfelől pedig a *sivu-, sivudal* (racler, raboter, planer; magy. *síma, simit* etc.) igével függ össze. Ilyen lappangó elem a magyar nyelvben is a képző keménysége által pótoltatik, pl. *é-tel, i-tal, hi-tel, vé-tel* pro *év-del, iv-dal, hiv-del, vév-del*; míg *dia-dal, hie-delem, jöve-delem* a tam. *aru-dal, varu-dal* módjára gyenge alakú képzőkkel járnak, mert a *tő* nem hiányos, míg *é-tel* stb.-ben a *v* hiányzik.

10. §. ENNEZÉS (NUNNATIO).

A *k, s, t, p* illetőleg *g, s, d, d, b, r* előtt, különösen a tamulban oly gyakran mutatkozó *n, n, n, n, m* orrhangok igen gyakran nem tartoznak se a gyökhöz, se a képzőhöz, hanem csupán széphangzat végett állnak s ép azért tünékeny elemek, a mint az áthasonulásoknál láttuk, a hol *nsu + tu* épen úgy mint *su + tu* csak *ssu-t* ad. Ezt bizonyítják a testvérnyelvek is pl.:

tam. <i>tü-ŋgu-</i>	= kan. <i>tü-gu-</i>	magy. <i>csü-ng, csügg</i> (pendiller),
« <i>tirumbu-</i>	= « <i>tiru-wu-, tirugu-</i> ,	magy. <i>tér, tér-ing</i> (se retourner),
« <i>erumbu</i>	= « <i>irube</i> (fourmi, cf. tör. karinža),	
« <i>onru</i>	= « <i>oru</i> (1),	
« <i>mürü</i>	= « <i>müru</i> (3),	
« <i>irandu</i>	= « <i>eradu</i> (2),	
« <i>kanru</i>	= « <i>karu</i> (veau; cf. tam. <i>kurlavi</i> petit des animaux),	
	stb.	

Ilyen ennezés a magyarban: *csüng = csügg; örv-end* pro *öröm-ed; pász-int, pász-it*, szék. *czobók = czomb, gömb, göb, bozont, bozót*, stb.
Ezen jelenség oda utalja a turáni nyelvészt, hogy az *n*-et ama nyelvhangok előtt

csak akkor tarthatja lényegesnek, ha az összevetések annak a gyökhöz tartozását igazolják; ellenkező esetben egy *n*-es alakot tartani eredetinek éppen annyi, mint a golyvátlan embert a golyvással szemben golyvát vesztettnek tartani.

11. §. ÖNHANGZÓ ELŐTÉTELE, KÖZBESZURÁSA ÉS MÁSSALHANGZÓ ELEJTÉS IDEGEN EREDETŰ SZAVAKBAN.

Az éjszaki tiszta turáni nyelvek azon sajátága, hogy sem szótag sem szó egynél több mássalhangzóval nem kezdődhetik, teljesen megvan a Tam.-féle nyelvekben is.

A tamul nyelv, mint a legérzékenyebb az idegen hangok és hangzat iránt, változásnak vetette alá a kölcsönzött idegen elemeket írásilag is. E tekintetben éppen úgy jár el a tamul, mint a magyar nyelv pl.:

angol,	<i>school,</i>	tam. <i>iskül</i>	latin <i>schola</i>	magy. <i>iskola,</i>
francia	<i>Grec</i>	« <i>kirék</i>	« <i>Graecus</i>	« <i>görög,</i>
latin	<i>Christus</i>	« <i>kiristu</i>		« <i>kirisztus,</i>
«	<i>Christianus</i>	« <i>kiristuvan</i>		« <i>keresztény,</i>
sanscr.	<i>mruga</i>	« <i>miruga-m</i>	Slav.? <i>mrha</i>	« <i>marha,</i>
«	<i>svéta</i>	« <i>svédam</i>	« <i>svietüik</i>	« <i>szövetnek,</i>
«	<i>stána</i>	« <i>tána, cf.</i>	szék. « <i>e-sztena</i> »	« <i>mezei tanya,</i>
		(hely, tanya)		
sanscr.	<i>svayam</i>	« <i>suya</i>	slav (?) <i>svoy</i>	« <i>saja,</i>
	(propre)	(saját)		<i>saját,</i>
«	<i>smarana</i>	« <i>sumaranei</i>		
		(mémoire, connaissance)		
		stb.		

12. §. BETŰÁTTÉTEL (*erluttu-márram*, metathesis).

Ha valamely szó több alakban jelentkezik, mindig nehéz eldönteni, melyik a fordított, s melyik az eredeti alak, pl.

tam. *pokkul* (pokla) = *mokkul* = *koppul* = *toppul* = (nombri) szók közül a székely «pokla» szó után itélve, a *pokkul* látszhatnék eredetinek, de *koppul*-t a török *köbek, göbek* követeli eredetinek.

tam. *sadei* = *tasei* (test, chair, corps humain) két alak közül az eredetiség a *tasei*-t illeti, mert a magy. «test» bizonyosságán kívül, a *tasei*-, *taseittal* (*test-esedik, prendre du corps, engraisser* etc.) származék is bizonyító s így a vele rokon *sadam* (tetem), *tadam* helyett áll.

tam. *kusu- gusu*-¹ (chuchoter) a magy. *süg*-ra nézve inversiot mutat, ha ez nem a székely *pus-m-og*-nak megfelelő *posu-bosu*- mellékalakja.

13. §. HANGSÚLY.

A hangsúly a Tamel-féle nyelvekben, a mennyire a főbkek után itélni lehet, mindig az első szótagon van úgy, mint a magyar nyelvben.

*Arañ sèya virumbu;
 aruvadu sinam-
 igalvadu gàrav-él,
 ivadu vilakk-él,
 údéiyadu vilamb-él,
 úkkam-adu gàiivid-él.*

Auveiyar asszony.

(Szószerinti fordítása:

Erényt gyakorolni — csinálni — szeress;
 csillapítandó a harag.
 Az illendőt ne rejtse el,
 az adást ne kerülje el,
 A vagyont ne nyilvánítsd,
 A kitartást ne hajítsd el).

Az összetett szókban a főhangsúlyon kívül még mellékhangsúly is van s ez az összetétel második szavának első szótagján van.

MÁSODIK RÉSZ.

ALAKTAN.

14 §. NÉVSZÓKÉPZŐK.

1. -a. a) Gerundium, participium és melléknévképző. β) Főnévképző, pl. *mag-a* (magzat, báb: *mag*, *migu-* nő, kel, ige alhangujából).
Magyar: *csal-a*, *cser-e*, *ber-e*, *gomoly-a*, *dúd-a*.
2. -agam (hely, üreg, belrész. Régi Magy. *eha*, pl. *vân-agam* = *vánam* (menny, ég), *vai-y-agam* (föld, világ, *vai'*- helyez, tesz), *iss-agam* (hizel-kedés, *issei* vágy?).
Magyar: *táj-ék*, *ágy-ék*.
3. -asam, pl. *upp-asam* (enflure du ventre-, *uppu*- puff-ad, dagad).
Magyar: *hor-p-acz*.
4. -ani, pl. *úr-ani* (source, *úru*- forr); *pur-ani* (külső, takaró, bőr, *pura* pro *para* külső).
Magyar: *köp-eny*, *hev-eny*.
5. -am, pl. *parl-am* (érett gyümölcs, *parlu'*- pirul, érik); *mân-am* (hasonlat, *mânu*-hasonló), *nîl-am* (nyúl-am, *nîlu*- nyúl-ik), *ad-am* (alacsonyosság cf. *ad-i* alj, talp, láb, tő és *asa-du*, alacsonyosság).
Magyar: *fut-am*, *foly-am*, *nyúl-am*, *huz-am*.
Jegyzet. Az *óttam*, *toftam*, *ákkam*, *ókkam*, *assam*-féle képzeteket lásd a *dam* képző alatt.
6. -ar, -r, pl. *sud-ar* (fény-sug-ár, *sudu*- süt, fénylik), *kasa-r* (kese-r, keserűség, *kasa'*- être amer), *pong-ar* (bok-or, bosquet, branche, d'arbre, *pon-gu*-, abonder), *pâng-ar* (hely, oldal, *pângu* id.). Ilyen képzésű Ven. R. Caldwell püspök szerint *pud-ar* (bokor, *pudu* új, cf. mongol *bota* id.).
Magyar: *bok-or*, *csok-or*.
7. -al. a) Igenévképző. β) Egyszerű névszóképző, pl. *vai-y-al* (ültetvény-föld, *vai'*- tesz, helyez, ültet), *pai-y-al* = *pai-dal* (fia-tal, *pai*- fiatal lenni), *pus-al* (szélvész, *pus'*-, *puy'*- fosz-t), *puratt-al* (fort-ély, *purattu*- forgat stb.), *ud-al* (test, *udu*- ölt), *ur-al* (mozsár Caldwell szerint, *ura'*- erős lenni (?), cf. *ur-ei'*- frotter, broyeur, *teru'*- tör, zúz) stb.
Magyar: a) *fon-al*, *köt-el*. cf. *il*. β) *borzad-aly*, *vesz-ely* stb.
8. -alei, pl. *sud-alei* (sütő hely, hullaégető hely, *sudu*- süt), *marl-alei* (gyermekesség, *marla* fiatal, gyermek), *id-alei* (bal-állapot, *idam* bal), *ad-alei* (had-hely, champ de bataille). Ilyen Cldw. szerint *vidu d-alei* (szabadság, de minő gyökből? szerintem ez = *vidu-dalei* (magára hagyott fej, eleresztett, kötetlen fej).
Magyar: *föz-elék*, *áz-alék*, *töt-elék*, *köt-elék*, *jut-alék* stb.
-avan, *-van*. Férfire vonatkozó nom. apellativum-képző, l. azt.
Magyarban melléknévképző, pl. *hal-avány*; névszó: *tel-evény*.
-avał, *-vał*. Nőszemélyre vonatkozó nom. app.-képző.

9. -*avu*, pl. *un-avu* (étel-ital; *un-* eszik-iszik), *kan-avu* (pro *kan-avu* álomlátás, *kán-* lát), cf. *vu*.
-*arl* (?), pl. *id-arl*, *ad-arl* (virágszirom, pétale). Ha mind a két szó nem az *udir* (lehulló) szónak a változata, akkor e képző az *al*, *ar* változata.
10. -*aru*, pl. *kin-aru* = *kén-i* (kut, cf. *kin-du-* creuser; *kin-am* écuelle creuse, *kuñ-dam* trou profond, *puits creux*, t. tat. *göm-*, *küm-* creuser, magy. *hom-oru*); *mid-aru* (begy., gorge, gosier).
Magyar: *kosz-oru*, *kösz-örü*.
-*an* cf. *án*. Nom. app.-képző.
Magyar melléknévképző: *oly-an*, *ily-en*, *mily-en*.
11. -*an*, pl. *ar-an* vagy *ar-am* (erény: *aru-* határoz, vág), *kañ-an* (tartozás *kañ-a-vén*, debeo, köteles vagyok igéből).
12. -*á*, pl. *vir-á* (ünnep, *virli-* viraszt); *kan-á* (álmólátás, l. *kan-avu*), *kin-á* (id.); *sur-á* (czáp-a, *suru-* szorgos cf. mongol, *tsuru-khai* id.) cf. *a*.
13. -*angu*, pl. *nall-angu* (jószág, *nal* jó), *poll-angu* (rosszaság, *pol*, *poll-á* rossz, cf. magy. *bal*).
Magyar: *a*) *ful-ánk*, *szul-ánk*, *β*) *nyal-ánk*, *fal-ánk* (melléknév).
14. -*ám*, pl. *kurl-ám* (foule, assemblée, *kurlu-* gyűl, mong. *khuriya-* id.; tam. *kurlu-mu*, *kurlu-vu* id. magyar *csúr-he*).
Magyar: *vill-ám*, *hull-ám*.
15. -*áy*, pl. *kurl-áy* (csőr, cső; *kurl-i* kürt-alaku lenni, cf. *kurl-al* kürt); *erlu-v-áy* (ered-et, alanyeset).
16. -*áyam*, pl. *kañ-áyam* (kényszerítés, kötelezés, *kañtu-* köt).
17. -*ár*, pl. *pug-ár* (folyó torkolat, *pugu-* buv-ik, bele megy), *pugu-đi* id.; *pug-ár* (kőd, felhő), a *pug-ei* (füst, a fekete) szóval együtt más gyökű.
Magyar: *kos-ár* (cf. *kas* és *köt*), *füz-ér*, *hin-ár*, *tölcs-ér* (pro *tölt-ér*).
18. -*áram*, pl. *kañ-i-y-áram* (szorongatás, *kañ-i* kötöt), *ott-áram* (nyakasság, *ottu-* ragad, tapad).
-*ál* pro *al*, *var-ál* (arrivé).
19. -*álam*, pl. *nir-álam* (nyirk-asság, folyadék, *nir* nyirok), *ađi-y-álam* (jegy, jel, *ađi* alj, nyom, jegy gyöktől); *tay-álam* (jó-ság, *tay*, *tayeri*).
Magyar: *jut-alom*, *szer-elem*, *árt-alom*.
-*álan*. Férfire vonatkozó nom. app.-képző, *álu-* (kormányoz, intéz) igéből.
-*áli*. Ugyanazon igéből, mindkét nemre vonatkozó nom. app. képez.
20. -*án*. *a*) Nomen appellativum-képző. *β*) Névszóképző, pl. *agarl-án* (egér, *agarl-* creuser), *ilei-án* (légy cf. *ilei* vékony, sovány).
Magyar: *fosz-l-ány*, *kal-ány*, *gör-ény*, *kör-ény*.
21. -*ánam*, pl. *énd-ánam* (emel-vény: *endu-* emel).
22. -*i*. *a*) Nom. app.-képző. Szék. *nyak-i*, *suny-i*, *játsz-i*, *les-i* stb.
β) Nomen acti-képző, pl. *kar-i* (szén, *karu-* brüler, cf. t. tat. *kömür* szén, *köy-brüler*, tam. *káy-*); *kañ-i* (kötet, *kañtu-* köt), *varal-i* (tőzeg, mong. *argal*, *varalu-* szárad).
γ) eszközképző: *kañ-i* (pro *kett-i* kés, *kett-u-*, mong. *khito-* t. tat. *käs-* vág); *nár-kál-i* (szék tkp. négy-lábu).
23. -*idam*, *a*) (hely) jelentéssel a magyar *od*, *ad*, *oda* (Ón-od, Vas-ad) képzőnek felel meg; *β*) egyszerű névszóképző, pl. *kañ-idam* (könyv-kötés); *tapp-idam* (erreur, tév-ed-és) pro *tapp-idam*.
24. -*ir*, pl. *ug-ir* (karom, *ugu-* vakar, karmol), *kuñ-ir* (hül-és, *kuñu-* hül).
25. *il*, *a*) (ház, hely), pl. *kóy-il* (isten-ház = templom).
β) Névszóképző, pl. *kañ-il* (ágy, tkp. kötés-hely, az ősi ágy, a melyet a fákra kötöttek, *kañtu-* köt), *mug-il* (fel-hő). Cldw. p. szerint *mug-iru-* (mogor-va)

- ige gyökéből, de lehet, hogy a *migu-* (magaslik) ige másból, minthogy *fel-hő* is a *fel* származéka.
26. -*illámei* (-talanság, -telenség, -atlanság, -etlenség), l. *mei*.
27. -*iru*, pl. *vel-iru* (fej-ér, *vel* id. finn *val-kea* id.), *vay-iru*, *vay-in* (pro *vas-in*, has),
Magy. ér: *czab-ér*, *czup-ér* (= *csup-asz*).
28. -*inam*, pl. *kañ-inam* (cruauté, gacz-ság, szék. *kañu*, *kañum*, dur, sévère cruel, mongol *kható*).
29. -*innei* (in-ség, hiány, -talanság, -telenség pro *il-mei*), l. *mei*.
30. -*ul*, -*l*, pl. *algu-l* (rövid női mellény; *algu-* fogy, csökken).
31. -*ul*, pl. *seyy-ul* (csinálmány, költészet, *sey-* szék. cseál), *agal-ul* (tágul-ás, *agalu-* tágul); *por-ul* (tárgy, birtok; *poru* egyesít); *ar-ul* (kegy, *aru-* értékkel, árral birni).
32. -*ei*, pl. *ud-ei* (ölt-ő, *udu-* ölt, mandsu *etu-*), *pir-ei* (növő hold, *pira-* születik cf. **poronty**), *vid-ei* (vál-asz, *vidu-* vet, elereszt); *urul-ei* (kerék, gomoly, *uru-* gurul), *por-ei* (türelem, *poru-* bir, el-ki-bir), *kañ-ei* (levágott fatuskó, *kettu-* vág ige helyett hibásan *kañtu-* ből származtatva, cf. t. tat. *kis-ák* és *kis-*); *toll-ei* (régiség, baj; *tol* régi).
- Figyelem.* Látva, hogy a magyar *kez* (finn *kāde*) a tamilban *kai* (la main), a tamil *karei* pedig magyarul *karaj*, *karé* és tekintve, hogy *pir-ei* és *urul-ei* képzetek nomen agens természetűek, míg *kañ-ei* nomen acti-nak felel meg: azt kell következtetnünk, hogy a tamil *ei-* képző eredetileg három volt:
α) *ati*, *β*) *agi*, *γ*) *ay*. Ilyen fölvétellel érthetni, hogy *pira-* ből *piragi* által *pirai*, *pirai* lett s így a magyarban a megfelelő:
at, *et*, *ag*, *eg* és *aj*, *é*, pl. *hóly-ag*, *tőz-eg*, *köz-eg*.
- ón* nom. appellativum-képző. A magyarban a kettős természetű *ó*, *ő* a megfelelő.
33. -*kan*, *gañ* (hely, magyar *hon*), pl. *a-n-gañ* (pro *akkañ*, a hon), *i-n-gañ* (pro *i-k-kan*: i-hon); *uru-gañ* (pro *uru-gañ*, szegénység: *uru-* étre affligé), *pun-gañ* (pulya-ság, *pul*, pulya, kicsi), *mi-gañ* (lieu supérieur, dessus).
Magyar: *itt-hon*, *ott-hon*, *se-hon*, *a-hon*, *i-hon*.
34. -*gu*, pl. *nan-gu* (jó-ság, *nal*, jó), *nan-gu* (négy-ség, *nál*, négy mint melléknév); *pira-gu* (far-k, utó, *pira*, le derrière, magyar *far* finn. *perä*).
35. -*gei*, *a*) névszóból: pl. *mél-gei* (terre haute, non arrosée); *pañ-i-gei* (ünnep). Cldw. püspök szerint *pañdu* (vén, vén-ség) szóból, csak hogy ezen származtatás szerint az *i* megfejtethetlen marad. Tekintve, hogy a hindu ünnepnél a *vand-i*, *pañdi* (kocsi) nagy szerepet játszik, lehetséges, hogy a kérdéses szó gyöke ugyanaz.
β) igéből: *sei-gei* (cselekvés, *sey-* cseál Szék.), *tiri-gei* (kézi malom, mong. *dér-em*; *tiri-*, térít, forgat) stb.
cf. tamil *aseigu-gei* = magyar *isz-g-á-ga*.
36. -*kkam*, pl. *para-kkam* (kiterjedés, *para-* kiterjed).
37. -*kkan*, pl. *idu-kkan* (szorongatás, *idu-* szorít, cf. *kidei-*, *kittu-*).
38. -*kki*, pl. *aru-kki* (arató eszköz, tör. *or-ak*, sarló, tam. *aru-*, arat).
39. -*kku*, pl. *kiru-kku* (ker-ge-ség; *kiru-kiru-*, ker-d-ül Szék.), *koñu-kku* (szűrő, fulánk; *koñtu-* szűr, ige gyenge alakjából, a melynek megfelel a mongol *khada-* és *ghada-* szűr).
Magyar: *sar-ok*, *tor-ok*, *bur-ok*, *tör-ek*, *ár-ok*.
40. -*kkei*, pl. *várl-kkei* (áldás, boldogság, házasság, *várl-* áldott lenni).
pañu-kkei (ágy, fekvés; *pañu-* 1. fekszik, 2. fektet, padol).
irukkei (maradás, öröklés, örök, pl. az atya örök-e, *iru-*).
- Magyar: *kari-ka*, *húr-ka*.
41. -*ngu*, pl. *kirla-ngu* (gyökér, *kirla* alatt); *ti-ngu* (czi-nk, gonoszság, *ti* gonosz). Ez a *kku-* nak megfelelő gyenge *gu* n-czett alakja s így a magyar megfelelő képző *og*, *eg*, *ng*, *ng*, pl. *táj-og*, *hály-og*, *koro-ng*, *mér-eg*, *fér-eg*, *kér-eg*.

tol-du régiség); *át-tu* (pro *ádu-du* játék, *ádu-*); *ton-ru* (pro *tol-du*, régiség). A mint észrevehető, e képző sem szorítkozik az igékre, hanem melléknevekhez is járul, ezeket főnevekké változtatva, pl. *ai*, *aim* (öt, melléknév: *ain-du*, öt mint névszó).

A megfelelő magyar képző *d*, *ad*, *ed*, pl. *besze*, *beszé-d*, *köves-d* (az a mi köves); *kicsi-d* szék. *kicsid-en-ként*, tehát a *d* a melléknevet abstractummá változtatta s csak azután járult hozzá az esetrag. cf. nomen appellativum-képzők.

61. *-dei* (*ttei*, *dei*, *ttei*, *rei*), pl. *irlu-dei* (er-deg, ör-döng, *irlu-* eltéveszt stb.); *un-dei* (on-tok, trame < chaine) pro *ul-dei*, *ul* bél, cf. russ. *u-tok* és tam. *ú-dei*; *para-t-tei* (borzasság, *parañdu-* borz-ít); *ú-ttei* (utálatosság), Cldw. szerint *ún* flesh, hús, a mely szó ismét csak a magyar *un-dok* abominabilis szó gyöke. Az *ún*-ből a rendes eljárás szerint csak *un-rei* vagy legfőlebb *úrrei* (úTTei) lehet, azért én az egyszerű *ú* (chair, hús) szóból származtatom. Az ebben benlevő *v* okozza, hogy a képző *ttei* és nem *dei* (cf. magy. *é-tel* pro *ev-tel*).

A magyarban a megfelelő képzők ezek:

1. *dag*, *deg* (gyag, gyeg, pl. *garan-gyag*, *göron-gyeg* = tam. *urun-dei*).
2. *dog*, *dög* (mellék és névszó: *bol-dog*, *ör-dög*).
3. *dok*, *dek* (névszó: *szán-dok*, *ér-dek*).
4. *tag*, *teg* (melléknév: *vas-tag*, *vesz-teg*).
5. *tok*, *tek* (névszó: *bir-tok*, *ér-tek*).

Az első változatának látszik *dad*, *ded*, pl. *kis-deg* és *kis-ded*.

tianam = *tanmei* = *mei*.

tü l. *di*.

ttu l. *du*.

ttei l. *dei*.

62. *-ndi*, pl. *ó-ndi* = *ó-tti* = *ódi* (cameleon, ismeretlen gyökből).

63. *-ndu*, pl. *maru-ndu* (orvosság, *maru* édes íz).

Magyar: *por-ond*, *kör-önd*.

64. *-ndei*, pl. *ala-ndei*, *ila-ndei* (tó, lép \sqrt{ala} , *ila*, magy. *al*, 'le); *kurla-ndei* (kis gyermek, *kurla*, gyenge).

65. *-bađi*, pl. *ura-bađi*, *ura-biđi* (force, erő, *ura-* erős lenni).

66. *-bam*, pl. *in-bam* (gyönyör, *in* édes, kellemes), cf. *ppam*, *řam*.

67. *-bu*, pl. *řan-bu* (minőség, *řan* alkalmas, illő $\sqrt{řan-nu}$ -tesz), *mara-bu* (szokás, *mara* régi), *in-bu* = *in-bam*.

68. *-bađu* (kettőzött mássalhangzó vagy hosszú önhangzó után ppáđu), pl. *kuru-bađu* (analysis, *kuru* rész); *kan-bađu* (álom, *kan* szem); *ilam-bađu* (szegénység, *il* nincs, *am* széphangzati közbeszúrás); *kađu-ppáđu* (combinaison, convention, *kađu-* köt); *asei-ppáđu* (kiváncsiság, *asei* vágy); *řir-řađu* (utó, far-rész, *řin* utó, fenék) stb.

řegyzet. Ezen képző eredetileg a *řađu* (tör. *bat-* esik), ige igeneve s így *kan-bađu* (somnus tkp. szem-csés, szem-bágyadás).

Magyar: *for-bát*, l. a szótárt.

69. *řřam*, pl. *ila-řřam* (alábbvalóság, *ila* alsó, gyöngye); *tárl-řřam* (profondeur, törpe-ség, *tárl-*); *tít-řam* (perc; erő, *tín* erő); *nuř-řam* (picziség; *nuř* piczi, finom, hegy).

70. *řřanavu*, pl. *uyir-řřanavu* (élet-mód, élemedés, *uyir-* él), cf. *vanavu*, *řřađu* l. *bađu*.

71. *řřu*, pl. *yá-řřu* (költészet tkp. kötés, fűzés, *yá'*-köt, akaszt), *tárl-řřu* (törpeség, *tárl'*); *talei-řřu* (fejzet, vég, szél, kezdet, *talei* fő).

72. *řřei*, pl. *kala-řřei* (eke, *kalam* eszköz Cldw. szerint). Azonban lehetséges, hogy *kalappei* csak *kal-ářřu* (kő-ék) módosult alakja, mert az ősi *eke* (cf. *ék*) alig volt egyéb a kőéknél.

A mint a *teré-fa* (tam. *sirippu* plaisanterie), *ter-eb*, *tereb-ely* (tam. *tareippu*), *tör-pe* (tam. *tárlppu*, *tírlppu*) stb. magyar szókból láthatni, a *tamul bu*, *řřu*, *řřei*, *mbu* képzőknek a magyarban a megfelelők: *b*, *ab*, *eb*, *ř*, *ař*, *eř*, *pe*, *fa*.

73. *-man*, pl. *murlu-man* (la totalité, *murlu* merő, egész).
-*mán*, nom. app.-képző.

Magyar: *tudo-mány*, *hirdet-mény*.

74. *-mánam*, pl. *tir-mánam* (décision, resolution; *tir'*-finir, décider).

75. *-mu*, pl. *kurlu-mu*, *kurlu-vu* (csürhe, foule, troupeau).

Magyar: *om*, *öm*, *m*: *koro-m*, *kör-öm*, *din-om*, *dánom* $\sqrt{Tam. tin-}$.

76. *-mei* (*mey* mong. *beye*, *biye* test, corpus szó gyengült alakja) igetők, részesülők és melléknevekből elvont neveket képez, pl. *karu-mei* (fekete-ség, *karu* fekete); *oru-mei* (egység, *oru* egy); *kanni-mei* (szüzesség, *kanni* szűz); *seyy-á-mei* (csinálatság, *seyy-* csinál). Éppen ilyen szerepűek *tan-mei* (magasság) és *tanam* (tulajdonság).

77. *-mbu* (*bu* nasalizált alakja), pl. *řá-mbu* (kigyó, *řáy-* ugrani, *tuda řábu*); *vé-mbu* (margosafa; *véy-* mezel, árnyal).

78. *-y*, pl. *řá-y* (pónya, gyékény, vitorla, *řá-vu* to spread cf. *řá* chaine > trame, hosszú fonal).

79. *-rei*, pl. *kudi-rei* (ló, csödör, tkp. a hágó; *kudi-* ugrik, Cldw.).

van, *val*, nom. app.-képző.

80. *-vanavu* pl. *uy-vanavu* (élet, *uy-* él); *úr-vanavu* (reptile-, *úra-*, *úr*, ramper, mász cf. *hernyó*).

-*vanei* l. *vinei*.

-*ván* Nom. app.-képző. Magyar: tanít-vány, hit-vány.

-*váy* l. *áy*.

-*vi a*) a *van* nom. app.-képzőnek nőre vonatkozó társa.

81. *-vi ř*) névszóképző pl. *kuru-vi* (kis madár, *kuru* gyenge); *kéřvi* (hallomás-, *kéř-* hall); *kal-vi* (tudomány, ugyanazon gyökből; *kal-* tanul).

82. *-vinei* pl. *řiri-vinei* = *řiri-vanei* (séparation schisme; *řiri-* férdel).

83. *-vu* pl. *tura-vu* (nagy kut, *tura-řřanam*, *turó* = furó, *turundu-* tūr, *turz* igék gyökből).

84. *-vei* pl. *aru-vei* (abandon, orphelin: *ár-va*, *aru-* elvág);

tir-vei (végzés, *tör-vény*; *tir-* végződik, határozódik);

řara-vei (madár tkp. repülő cf. magy. *vără-b* (veréb) és sláv *vorobei* id.).

Alakilag e képzőknek a magyarban *va*, *ve* a megfelelő.

-*řam* l. *řam*.

-*řal* l. *řal*.

-*ři* = *di*.

-*řu* = *du*.

-*rei* = *dei*.

-*n* nom. app.-képző.

85. *-n* pl. *kađan* = *kađam* (tartozás-, *kađu-* köt, ige *kađa-vén* köteles vagyok, gyenge társából).

86. *-nei* pl. *muga-nei* (előrész, elsőség, *mugam*, arcz): *karři-nei* és *karři-anei* (tanítás, instructio, *karři-* tanít).

Adde: *-anam* pl. *sikk-anam* (chose serrée; *sikku*, szűk stb.).

áni pl. *siripp-áni* (teréfá-s személy; *siri-řřu*, *teré-fa*).

ádu pl. *tab-ádu* (faute, tévedés = *tapp-idam*, *tappu-* se tromper).

ammál (Mariska); *Mudi-y-appa-n* (koszoru-apa = Stephanus); *Arul-appa-n* (kegyelem-apa = Joannes, János); *Arul-ay-i* (kegyelem-anyó = Joanna, Jeanette).
6. Foglalkozást (*torlil*) jelentő szókból, pl. *torlil-án* v. *ón* (iparos férfi), *torlil-ái* (iparos férfi v. nő); *adi-y-án* (szolga), *ad-y-ál* (szolgáló; *adi*, alj), *tott-an*, *tott-i* (rabszolga férfi, nő, *tottu*); *silad-an*, *-i* (cseléd, társ, társnő), *sakkili-y-an*, *sakkili-ss-i* (csizmadia, cs. nő) *padipp-ái* (tanulmányos férfi v. nő); *kadid-an* (levelező; *kadidam*, levél); *taiyal-ál* (szabó tkp. tűző, varró személy) stb.

II. *Nomen appellativumok melléknvekből.*

Itt a képző jobbjára *-van*, *val* dologi *du*, de *án*, *ón*, *ál* is előfordul, pl. *periya-van* (nagy férfi), *periya-val* (nagy nő), *periya-du* v. *peridu* (nagy dolog); *nalla-van*, *-val*, *-du** (jó férfi, nő, dolog, *nalla* jó); *ileiya-van*, *-val*, *-du* (fiatal férfi, nő v. dolog).

A *periy-ón* (nagy férfi), *siriy-ón* (kis férfi), *nall-ón* (jó férfi) stb. alakúaknak a megfelelő női alakok *periy-ál*, *siriy-ál*, *nall-ál* stb., pedig *ill-ól* létezik az *illava!* (a nem biró nő) mellett.

Fegyzet. A *van*, *val* képző csupa *n*, *l*-re is rövidülhet, pl. *siriya-n*, *siriya-l*, *siri-du* (kis férfi, nő, dolog), *kođiya-n*, *-l*, *kođi-du* (gacsz férfi, nő, dolog) stb.

III. *Az igék jelen, jövő és mult idejű részesülöiből az említett képzők által szintén képezetnek Nomen appellativumok, a mint az igeatanban látható.*

Végre az *i* Nomen appellativumokat képez *a*) összetett szóknál névszókból, pl. *nár-kál-i* (= pro *nál-káli*: négy lábú = szék, *nál* négy, *kál*, láb); *kund-ál-i* (kontató-él = ásó; *kundu* = *kindu*, *ál-i*, *alam él* szóból); *β*) ugyancsak összetett szóknál igéből, pl. *mullu-váng-i* (fulánk-fogó, túske-fogó: pincés pour arracher les épines *vángu*-fog); *mañ-veṭṭ-i* (föld-metsző = kapa; *mañ* föld, *veṭṭu*-metél, metsz); *maran-gutti* (fa-kopácsoló = har-kály?); *paṛ-kutt-i* (fog-szurkáló; *paṛ* fog, *kuttu*-surkál) stb.

9. §. NEM.

A tamulban a személyre vonatkozó neveknek jórészt külön végzet van a férfi- és nőnem jelölésére, pl. *úr-án* (városi férfi), *úr-ál* (városi nő); *kütt-an* (tánczos férfi), *kütt-i* v. *kütt-ssi* (tánczos nő); *méyppavan* (férhpásztor), *méyppava!* (nőpásztor, tkp. legeltető nő); *idei-y-an*, *idei-ssi*** idem; *úrliya-n* (szolga), *úrliya-kkári* (szolgáló); *uđan-birandán* (fivér = együtt született); *uđan-biranda!* (nővér; az együtt született nő) stb.

Az olyan szóknál, a melyeknél a különvégzet hiányzik, épen úgy, mint a többi turánságban, *án* (hím, férfi, kan) és *pen* (nő, nőstény, leány) szók előtétele által fejeztetik ki a nem, pl. *án-billei* (férfigyermek = ember, férfi), *pen-billei* (nőgyermek = leány és asszony); *pen-sádi* (nő-fajzat = nő, feleség).

* *Fegyzet.* A tamul dologi nomen appellativumnak a megfelelője az északi turánságban
a) a magyar-székely *d*, *id*, *ád*, pl. *kicsi*, *kicsi-d-enként*, *annyi-d*, *röv-id*, *röv-ebb*, *könyü* (székelyesen nézetem szerint helyesen pro könnyü), *köny-id*, *köny-id-ke* (mert a diminutiv-képző névszóhoz járul inkább), *köny-id-en*;
β) az osztják *yem-et* (etwas Gutes, tam. *nalladu*) *ver-dag-at* (etwas Rothes, tam. *sivanda-du*);
γ) a mongol *sain yúm* (jó valami), *mókha yúm* (rossz valami) stb.

** *Fegyzet.* Már a nomen appellativumoknál fölhozott példákban láttuk, hogy az *-i* női képzőt néha hiszem, hogy a *sakkili-ssi* (csizmadianő v. nő), *idei-ssi* (bergère); *paṭṭa-ssi* v. *paṭṭa-atti* (falusi nő, femme d'un cultivateur) stb.-ben a *ssi* eredetileg *atti*, *assi* (soeur aînée; Mongol *egeči*, magyar *asszony*) szónak a rövidületeje. A tamul *ássí* (soeur aînée) alak a régi magyar *ax-sin* és mongol *egeči* összevont alakjának látszik.

Az állatok neveinél azon esetben, a hol nincs külön szó a két nemre, szintén turániasan az előbbi *án* és *pen* vagy *pettei* szók mellététele által jelöltetik a nem, pl. *án-nari* (hím róka), *pen-banri* (emse disznó, szék. *gője*, *kocza*); *pettei-ppúnei* (nőstény macska); *pettei kudirei* (kancza-ló); *pettei-kkörli* v. *körli-ppetpei* (Mongol *eme takyá*, tyúk).

Az állatoknál a nem jelölésére még a következő szók használtak:

1. *erudu* v. *erutu mádu* (ökör), *éru* v. *poli-y-erudu* (bika); *pasu*, *á*, *ténu* (tehén).
2. *kađwan* (kutya, macska, majom stb. állatok himje, kanja).
3. *kađá*, *kađáy*, *kiđá* (kos; a birka, kecske, bivaly himje).
4. *kađári*, *kiđári* (a szarvasmarhafélék nősténye).
5. *kálei* (fiatal bika).
6. *kuṇđu* (kan, a szamár, ló és öszvér himje).
7. *kóligei* (a szamár, ló és öszvér nősténye, cf. sz. gölye).
8. *sával*, *séval* (talán *kával* helyett; kakas s általában a madarak himje, állhat a szó előtt v. után).

A növényeknél szintén az *án* és *pen* szók használtak.

Körültekintés. Hogy a tamulban, valamint a többi miveltebb nyelvekben sem volt eredetileg egyéb megkülönböztetés a névszók és névmásokra nézve, mint *személy* és *dolog* s hogy a nem- (genus) képzők csak későbbi eredetűek, mutatják a miveltebb nyelvek, a melyekben vagy nincs semmi nemi megkülönböztetés vagy pedig a képző még mint önálló szó szerepel, pl. a khond, a tamulban már egyszerű szóként álló *avan* (azon férfi); *ava!* (azon nő) mutató nomen appellativumokat *á ánu* (,a' kan), *á álu* (,a' nő) két független szóval fejezi ki. Egyszersmind igazolja ez a nomen appellativumoknál tett azon állításunkat, hogy a tamul *avan* és *ava!* stb.-beli *an*, *al*, *án*, *ál* képzők az *án* (kan, him) és *ál* (személy) névszókkal azonosak.

Ezen képzők társai a többi nyelvekben ezek: kann. *anu*, *álu*, tel. *ađu* pro *andü* pro kann. *ganđu* (kan, him, tam. *kaṇavan*); kan. *iti*, tel. *adi* megfelel a tamul *atti* nőnemű képzőnek.

Érdekes a tuda *tüž mož* (daugther, leány) kifejezése, valamint a *kin minthki* (female child, girl) is, a melyeket Dr. POPE nem tudott megfejteni. Az első *«szüz magzat»* *mož* = tamul *maga*, kud. *mówu* mag, magzat, fiu), a második pedig a magyar *«kis meny-ecs-ke»* szókra emlékeztet; a *kin* a tam. *kinsil* (kis, kicsiny) szó rövidületének látszik.

Az állatoknál a nem meghatározására használt szók a testvényelvekben: kann. *ganđu kudure* (kan ló = ménlő), *heṇnu kudure* (nőstény v. anyaló, szlávosan, kancza), tel. *moga* him = mag pl. magló; *áda* (nőstény); kud. *ánu* (kan), *poṇnu* (nőstény); khond *bakadi adá* (bakk kecske), *talli adá* (nőstény kecske, cf. magy. *tölgy-es gond*, *tullo* nőstény) stb.

17. §. TÖBBESÍTÉS (Panmei).

Mínthogy a tamulban a névszók a személy- és dolognevek két osztályára vannak osztva, azért a többes képző is általában kétféle *r*, és *gal* (kiejtendő *ge!* semleges önhangzóval).

Az *r* csupán személyneveknél, a *gal* pedig mind a két osztálynál előfordul.

1. Az *an*, *án*, *ón* és *al*, *ál* képzőjű személyneveknél az *n* és *l* helyett *r* jó, az *i*, *ei* képzőjűeknél pedig *yar* vagy *yár** és kész a többes, pl. *maga-r* (fiuk, emberek *magan*), *periyór* (nagyok, periyón); *úrár* (városi emberek t. i. férfiak és nők, *úrán* és *úrál*-ből); *küttáđi-yar* (tánczosok, színészek; *küttáđi*), *küttáđissi-yar* (tánczosnők, színésznők) stb.

Fegyzet. Némelykor az *ár* alaku képző *n* és *y* végzetű szókhoz is járul.

A *tu* az *am*, *du*, *ru* dologneveknél eme végzetekkel *ttu*, *ttu*, *rru*-vá hasonul, a mint a hangtanban láttuk.

Ezen rag locativusi szerepében megfelel a magyar «*kéz-t*, *al-att*, *fel-ett*»-féle locativus ragnak; genitivus minőségében «*a nyar-at szaka*, *tel-et szaka*, *éj-t szaka*» kifejezésekbeli régi genitivusnak.

Az *in* közvetítő rag tulajdonképp locativus és genitivus rag (magy. *an*, *on*, *en*, *ön*) járulhat mindenféle szóhoz.

A telenguban a közvetítő ragok: *ni*, *na* (személyneveknél genitivus jelentésű), más ragokkal csak közvetítő, pl. *tam-mu-ni-ki* (fratri natu minori, m. maguk öcs-nek), *guruva-na-ku* (pap-nak, sacerdoti); *ti* vagy *l*, *r*, *r*, *d* végmássalhangzókkal vegyülve *ti* = *tam. tu*; *i*, *a* az *i* egyes, de különösen többes genitivus, pl. *váru* (ők), *vár-i* (öv-é-k, tkp. ök-é). Az *a* a többes genitivustól kezdve minden esetrag előtt közvetítő.

A kannadában közvetítő ragok: *in*, *ad*, *ar*. Az első személyneveknél, a más kettő dologneveknél szerepel, pl. *kusu* (puer, cf. *kicsi*), *kus-in-alli* (ad puerum, *a kicsinél*), *mar-ad-alli* (a fánál, a merev valaminél).

A tułu közvetítő ragja egyesben *t*, a többesben *e*.

A kuđaguban *r* az egyes és *d* a többes genitivus előtt, *tu* pedig az eredetileg *am* végű névszókknál, pl. *pola* pro *polam* (field, mező, cf. slav. *polye*), *pola-tu-lu* (a mezőn).

A gonđban *n* a férfi személyeknél, *d*, *t* egyéb neveknél közvetítő, pl. *mánvál* (férfi), *mánvá-n-sin* (aviro).

A többi nyelvekben, az eddigi adatok után ítélve, nincs közvetítő rag.

19. §. NÉVRAGOZÁS A TAMULBAN.

A tamil nyelvtenírók csupán hét esetet (*vérrumei* változás) szoktak fölvenni. Ezen mód azonban a nyelv szellemének nem egészen megfelelő, a miért is én a következő tíz esetet láttam czélszerűnek:

1. Nominativus, alanyeset (*erluwáy* tkp. eredet), a mely lehet kétféle, t. i. *a*) határozatlan és *β*) határozott. A határozatlan nominativus maga a névszó minden esetrag nélkül. A meghatározott nominativus az *ánavan* (a lett férfi), *ánava!* (a lett nő), *ánadu* (a lett dolog) vagy *en-ba-van* (mondó = mondandó férfi), *en-ba-va!* (mondandó nő), a határozatlan nominativustól, pl. *Muđi-y-appan enbavan* («István» tkp. koszorú-apa nevezetű férfi); *kuraŋgu* (majom); *kuraŋg-ánadu* («a» majom) stb.

2. Obliquus eset (*erluwáyalláda vérrumei* = alany nem lévő eset), a mely genitivus (meghatározó, melléknévi), locativus és comparativus jelentéssel bír, csak bizonyos névszókknál különbözik a nominativusbéli alaktól. Nevezetesen *a*) a *du*, *ru*, *du* végzet előtt egy hosszú vagy több rövid szótaggal bíró névszók az obliquus esetben a *-tu* rag miatt kettőzik végmássalhangzójukat, így *nádu*-ból lesz *náttu* (ország), *vayiru*-ból *vayirru* (has), *erudu*-ból *eruttu* (ökör, bika). *β*) Az *am* végzetűek ugyanezen esetben *e* végzet helyett *attu*-t kapnak, pl. *mirugam* (marha)-ból lesz *mirugattu*. *γ*) Az *ngu* végzetből lesz *-kku*; *nsu*-ból *ssu*; *ndu*-ból *ttu*; *mbu*-ból *-ppu*; *nru*-ból *rru* (-TTu). Lásd a melléknévképzést. Minthogy az obliquus eset után következő szó kezdő *k*, *s*, *t*, *p*, mássalhangzója kettőződik, azért az obliquus eset ragjával nem bíró szók, ha önhangzóval vagy *y*, *r* mássalhangzóval végződnek az említett *k*, *s*, *t*, *p* szókezdő mássalhangzókat kettőzve követelik.

3. Genitivus (-in vérrumei), a melynek közönséges ragja *-in* vagy *uđeiya* (bíró), irodalmilag pedig *a*, *a-du*, *á-du* is. Az *a-du*, *á-du* genitivusi rag az én felfogásom szerint *a* és *du* (dologra vonatkozó) végzetből van összetéve s tulajdonképp a magyar *-é*, t. tat.

ne-ke önálló birtokos ragnak a megfelelője, a mint ezt az ilyenféle használat bizonyítja *ár-a-du* (ki-é az? k. tat. *kem-ne-ke?*), *enn-a-du* (eny-é-m; *mineke*). Független birtokosul való használata nyelvtani visszaélés, éppen úgy, mint az újabb nyelvben az, hogy az «*i*» és «*a*» mutató elem helyett *idu*, *adu* (Rég. Magy. ad.) névszósított alak is előfordul.

4. Dativ-Allativus (*ku vérrumei*) eset megfelel a kérdésre: kinek, minnek (és miért?) és hová (neki megy a fal-nak). Ennek ragja *k*, azaz írva *kku*, köthangzóval *ukku*. A szó vég *l*, *n*-je *k* előtt kemény *r*-re és a vég *l*, *t*-re változván, a dativus ragja csak *ku*, mert *r* és *t* után a *k* nem lágyul *g*-re.

5. Accusativus (*ai vérrumei*), a mely szintén kétféle. Az első *a*) vagyis a határozatlan vagy partitivus értelmű accusativus ragtalan, mint nyelvünkben (szénagyűjteni, accusativus ragja *ei*, *ai*-ból gyengülve, a mely helyett irodalmilag *-ad*, *ad-ei* is használtatik.

6. Locativus (*il vérrumei*) megfelel e kérdéseknek: hol, kinél, minél? (hasonlító értelemben is); a mozgulást, válást stb. jelentő igéknél honnan? mi közül? Ragja *il* (irodalmilag *in* is).

7. Ablativ-Elativus. Ezen eset ragja közönségesen *il-irundu*, azaz az előbbi eset (*il*) és *irundu* (volt léve) mult idejű gerundiumból összetéve. Irodalmilag *in-inru* pro *in + ninru*, azaz a locativus *in* és *ninru* (*nil*- állott léve) mult idejű gerundiumból összetéve.

8. Instructivus (*ál vérrumei*). Az eszköz «-val, -vel», közeg «által, folytán» és anyag «-ból, -ből» stb. esete. Ragja közönségesen *ál* és irodalmilag *án*.

9. Comitativus. A kíséret és együttesség esete (-val, -vel együtt), ragja *ódu* vagy irodalmilag *odu* is.

10. Vocativus. (*vili-vérrumei*). Ezen eset irodalmilag sokszor csupán a nominativus, közönségesen pedig *-é*, *-á* fölkiáltó hanggal végződik. Sokszor csak a végőnhangzó nyújtása jelöli ezen esetet, máskor pedig *é*, *á* helyett *ó*, *óyé*, *óy* jelentkezik a nominativusbéli *n* végzet helyett.

Néha megint az *l*, *l* végzet előtti *a* nyújtatik *á-ra* vagy *é-re*. Végre az *r* végűek még *ir* hozzáadással is előfordulnak, a mi a *n-ir* (ti, tik) kopott alakjának látszik, pl. *dévar-ir!* (istenek ti! = ó ti istenek!) Természetesen mindez csak az irodalmi nyelvben fordul elő.

A tamilban tulajdonképp csak egy névragozás van, minthogy az esetragok mindig azonosak. Ezért a fölvetett 7—8 minta a különféle névszók végzete és az esetragok összeforrásának világosabb feltüntetését célozza.

Az 1-ső minta szerint ragoztatnak az *n*, *n*, *y*, *r*, *l*, *l*, *rl* végű többtagú vagy hosszú önhangzójú egytagú szók, pl. *váy* (száj), *án* (hím), *siladan* (cseléd), *kannir* (könny), *nir* (nyir-k, víz), *tannir* (hideg nyirok = víz), *kádal* (kedv), *kumir* (gomoly-a), *kón* (kán), *kuppal* (kupacz), *tigarl* (fény), *tuppal* (töpés), *kúdir* (hideg) stb.

A 2-dik minta szerint ragoztatnak az *n*, *n*, *l*, *l* végű irodalmilag egytagú, közönségesen kettőzött mássalhangzó után rövid *u*-val végződő szók, pl. *kal* (vagy *kallu* = kő), *sol* (szó, szav), *pal* (fog), *pul* (fű), *pon* (fém, arany), *vin* (légkör), *vil* (nyíl), *ney* (vaj), *al* (éj) stb.

A 3-dik minta szerint ragoztatnak az *i*, *t* és *ei* végű szók, pl. *kilei* (galy), *tittai* (tető), *titti* (édesség), *t* (légy), *kondei* (konty) stb.

A 4-dik minta szerint ragoztatnak az *a*, *á*, *ó*, *ú* és olyan *u* végű szók, a melyekben az *u* nem kihangzat, hanem lényeges rész, ez pedig lényeges akkor, ha azt csak egy mássalhangzó s egy rövid önhangzó előzi meg, pl. *karlu* (karó), *kuru* vagy *guru* (pap), *maga* (magzat), *má* (liszt), *pari-má* (paripa), *pá* (chaine, mejjék vagy hosszú fonal az *ontok*-kal ellentétben), *pú* (virág), *tú* (tulu, toll) stb.